

ШЫН

СОВЕТ ЭВИЛЕЛИНИҢ КОММУНИСТИК ПАРТИЯЗЫНЫҢ ТЫВА ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ КОМИТЕТЕРИНИҢ, АЖЫЛЧЫ ЧОННАР ДЕПУТАТТАРЫНЫҢ ОБЛАСТЬ БОЛГАШ КЫЗЫЛ ХООРАЙ СОВЕТТЕРИНИҢ ОРГАНЫ

1960 ч.
НОЯБРЬ
5
СУББОТА
№ 261 (4745)

Өртөө 20 коп.

Октябрьның социалистик Улуг революциясының тиилелгелиг тугу, бүгү чурттарның ажилчы чоннарының идеялиг чепсээ — марксизм-ленинизм делгерезин!

(Октябрьның социалистик Улуг революциясының 43 чыл онга СЭКПТК-ның Кыйгырылгандын).

СЭКП обкомунда, облкүүскомда болгаш облпрофэвилелдер Чөвүлелинде

Чурт үлетпүрүнүн бүдүрүлгелеринин 1960 чылдың III кварталында алган социалистик хүлээлгелеринин күүсөлдөзүнүн түкнелдеринин дугайында

Бо чылдың III кварталында социалистик хүлээлгелеринин күүсөлдөзүнүн түкнелдеринин дугайында алган социалистик хүлээлгелеринин күүсөлдөзүнүн түкнелдеринин дугайында болгаш профэвилелдер чөвүлелинин президиумунун доктаатканы болза:

III кварталдың планын ийити болгаш бараанын продукция талазы-биле 102,3 хуу күүсеткен, планын ассортимент талазы-биле ашар күүсеткен, бот-үнесин 2,8 хуу чыткеткен, орулга чымызынын планын ашар күүсеткен, пландан ашар 137 муң рубль орулга алган болгаш күш-ажылдың бүдүрүлгелеринин беддеринин планын 104 хуу күүсеткен Кызылдын ашар комбинатында (директор эш Петухова, местком даргазы эш Путинцев) облстын үлетпүр бүдүрүлгелеринин социалистик чарыжының тилекчининге сазнаар.

СЭКП обкомунун, облкүүскомдун болгаш облстын профэвилелдер чөвүлелинин шилчир Кызыл тутун III кварталда Кызылдын түтүбү эвөдүдү коллективинден алгаш хлеб заводунун коллективинге тыспыр. Хлеб заводунун дирекциясына, партия, профэвилелдер организацияларына пландан ашар чымызына камалга хөргөнгөндөн 12 муң рубльди бүдүрүлгенин мурнакчы ажилчинин шайнарына чарыжынын чөвүлөсү, директор эш Петухованы, партия организациясынын секретары эш Петухованы, местком даргазы эш Путинцевти, эвөдүтү техниктиг удуругучу эш Семеновту, кол бухгалтер Водосковту чарык айымы шайнарына чыгарып.

2. III кварталда планын ийити болгаш бараанын продукция бүдүрүлгө талазы-биле 102,3 хуу, бараанын продукция-биле 106 хуу күүсеткен, бүдүрүп үндүрүп турар продукциянын шымыры өскөнтөгөн болгаш планын ассортимент талазы-биле күүсеткен Кызылдын дааранын комбинатын социалистик чарыжыны ийити чегин эвөдүткен деп санаар. Ол коллектив продукциянын бот-үнесин 5,2 хуу чыткеткен, орулга чымызынын планын 110 хуу күүсеткен, күш-ажылдың бүдүрүлгөсүн 103 хуу күүсеткен хандырып.

Пландан ашар камалганын орулгадан 12 муң рубльди өң дөңгө ажилчинин шайнарына чарыжынын комбинатын дирекциясына майа партия, профэвилелдер организацияларына чөвүлөсү. Комбинаттын директор эш Морозовны, кол инженер эш Ольшескийни, партия организациясынын секретары эш Матонну, местком даргазы эш Ведерникованы чарык айымы шайнарына чыгарып.

3. III кварталда Сары-Сөл райулетпүр комбинатында болгаш Кызылдын титрографиясынын коллективинин эки ажилчы демдетээр.

4. III кварталда чамык үлетпүр бүдүрүлгелеринин удуругучулары, партия организацияларынын секретарынын, местком даргалары бүдүрүлгө коллективтеринге социалистик чарыжыны үндүрүп башкарып кошказамалдан, бүдүрүлгөдө бар бүтү аргаларын, курьездарын долуугу-биле ажилчарынын кемчелерин албай келгенден кварталдың планын ооналгаларын ол бүдүрүлгелерин күүсөткөндө демдетээр.

III кварталда алган социалистик хүлээлгелерин шахта өргөлтө, туу-бу завод, алгы завод, Тураннын болгаш Бай-Хаактын райулетпүр комбинаттары күүсөткөннөр.

5. Бүдүрүлгө ажилдарында жөндөмдүүлүктөрүн узуулар болгаш үлетпүр-бүдүрүлгө коллективтеринин алган социалистик хүлээлгелерини мыйады күүсөдирин челип алып орулга-биле СЭКП районларында, райкүсөмнарга, чурт, эшт-сүт болгаш аш-чөк үлетпүрүнүн өргөлтө-ринин III кварталда социалистик чарыжынын түнөөдөрүн бүдүрүлгө коллективтеринин хурдаларына чыгаалып көргөш, социалистик хүлээлгелерин бүтү көргүзүлгө талазы-биле күүсөдирин хандыраар боттут кемчелерин ашардан кыдырып дааскан.

Чүректин ханызындан күзөөшкннөр

Житмир облстын Народно-Крестьянский «Коммунизмдин хереди» колхозунун саанчызы Мария Васильевна Ненок СЭКП ТК-га, Никита Сергеевич Хрушевка чагаа чорудуп, инек бүрүзүндө 7 муң килограмм сүтү саап алып деп алган бодунун хүлээлгезин октябрь 15-те күүсеткенин мыйады ашарып турар. Чылдың төңчүзүгө чедир М. В. Ненок инек бүрүзүндө 600 килограмм сүтү саап алырып шийтирилээн. Колхозта центнер сүтү бүдүрүлгенин чарыжына 66 рубль болуп турар. Эш Н. С. Хрушев чарык чагаазына улуг күш-ажылчы тилектези дөң Мария Васильевнага байыр чедирген болгаш ашарга чаа-чаа чедиринин челип алырып, кадыкымды болгаш хууда амьдыралында аас-кежикти анаа күзөөн. Партиянын Төп Комитетинин өмүзөндөндө эш Н. С. Хрушев «Коммунизмдин хереди» көдөзө ашар-агы артелинин бүтү кижитүнеринин чүректин ханызындан байырып чедирген.

1950 жылда СЭКП ТК-нын декабрь Пленуму ашардан турган хүнерде Караганда областын № 4 совхозунун хаан ажаакчызы Калистрат Илларионович Афанасьев Ярослав Чж-биле чарышты өгөлөөн. Оон ашарынын дуржулгазын өрөөн көргөш, К. И. Афанасьев 1000 баш хааннарны семиртир азыраар болгаш 1000 центнер хаан ээдин дужаар деп хүлээлгени алган.

СЭКП Төп Комитетинге болгаш Никита Сергеевич Хрушевка чоруткан чагаазында К. И. Афанасьевтин чыгаалан турары болза, октябрь 1-ге чедир 990 хааннарны семиртир азыраан болгаш күрүңгө 1050 центнер хаан ээдин дужааган. Центнер хаан ээдинин бот-үнеси 250 рубль болган. Чылдың төңчүзүгө чедир малчым база 550 центнер хаан ээдин дужаарын шийтирилээн.

Эш Н. С. Хрушев К. И. Афанасьевке чоруткан бодунун чагаазында хүдээлгелерин чедиринин күүсеткени дөң хаан ажаакчызын чүректин ханызындан байырып чедирин, ашарга улам ийгайгы чедирининин челип алырып, эки кадыкымды болгаш хууда амьдыралга аас-кежикти анаа күзөөн. СЭКП ТК-нын өмүзөндөндө эш Н. С. Хрушев совхозун коллективинге эки байырып чедирген.

(СЭТА).

Чарыштын мурнакчылары

Улуг ашар-агы чөвүлелери, профэвилелдеринин чөвүлелери Улуг Октябрьның 43 чыл онга алдар кылдыр алган хүлээлгелеринин түнөөдөрүн үндүрүп өгөлөөн. Чарыштын тилекчилеринин шилчир Кызыл туттарын, шайналарын тыпсып турар.

Мурнуу-Барымын оруктун демир-орукчуларынын байыр мурнууда чарыжында Киев салырынын коллективин эң дээр түнөөдө болган. Орук харылааларынын министр-возу, демир-орук транспортуун ажилчинин профэвилелинин ТК-ы 3-кү кварталдың түнөөдөрүнүн талазы-биле СССР-ин Министрлер Чөвүлели-биле ЦСФС-тин шилчир Кызыл тутун анаа тывысқан.

республиканын Министрлер Чөвүлелинин база профэвилелдеринин Татжик республика Чөвүлелинин шилчир Кызыл тутун Сталинабадтын алды муң кижилги пөс-таавычы коллективинге Октябрь мурнуун чарыжында чедиринин болгаш дөң тывысқан. Олар чылдың социалистик хүлээлгезин ийи ай бурунчаар күүсеткен. 162 миллион рубльдин центнерин болгаш аргылыг кылдыларын хурт неместир алган.

Бо чылдың үшкү кварталында Ленин аттыг алгы-идик комбинаты чарышка тилөөн. Анаа чөөкчө чаа коммунистик күш-ажылдың бүдүрүлгени деп, атты тывысқан. Кировчулар чуртка 115 муң эш идиктерин пландан дашаар бергенер.

(СЭТА).

СЭКП ТК-НЫҢ ПЛЕНУМУНГА БОЛГАШ БАЙЫРЛАЛГА УТКУШТУР

Тес-хемчилеринин белээ

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Тес-Хем районун колхозтары Октябрьның 43 чыл онга күш-ажылчы белектерин ужурашканнар. Райондун колхозтары күрүңгө 9272 тонна ашты, азы чыл планын 103 хуу күүсеткенер. Ба дээрге, эртен чылдың бо үнесинге деңгээрге 5520 центнер ашты хейнү дужааган ол.

Колхозтар күрүңгө дүк садарынын планын база ашар күүсеткен. Никитин-биле 1440 центнер дүкү сатканнар. Күрүңгө аш болгаш садар талазы-биле дээр көргүзүп «Ак-Эрик» колхозу челип алган. Сүт бүдүрүлгени «Чодура» колхоз эки түнөөдө болган. Ол колхозтун саанчылары 67 тонна сүт дужаар тургаш, 713 центнерин дужааганнар.

Төөгүлүг чели чылдың ийити чымызын сөөлгү айында чөк болгаш мал ажилдарынын чөвүлелеринин бүдүрүлгенин база күрүңгө садарынын талазы-биле күрүңгө планынын болгаш социалистик хүлээлгелеринин күүсөлдөзүнүн дугайын, көдөзө ашар-агынын дугайын.

агынын улам ийи хөгжүлгелерин талазы-биле кемчелерин дугайын чыгаалыгы-биле СЭКП ТК-нын элечелиг Пленумун чымылдар дугайында СЭКП ТК-нын шийтирилген колхозтарынын ашар-агынын улуг өөрүшкү-биле улуг, күш-ажылчы белектерин ужурашканын шийтирилгөннөр. Пленумдун аштыгынын хүнүгө чедир мал ашар-агынын организастыг чорудар болгаш четтир саанын ситенин кыштактарга дажылаан турар.

САМАГАЛДАЙ. (Телефон-биле). Самагалдайн септеле-техниктиг станциянын мурнакчы чымылдары Төмүр-өөл, Пастухов, Кудряшев олар Октябрь байырлаалында белектерин ужурашкып, бо чылдың 10 айларынын чык өөрүтүр болгаш төң на-километр өртөр планын 110-дан 130 хуу чедир күүсеткелерин. Ол ышкык станциянын чазаныкчызы Петр Уткин, электросварщик Сергей Симонов олар хүн нормазын үргүлчү 150 хуу чедир күүсөдир келгенер.

Тайбын ажил-иживиске чоргаарланыр бис

Улуг Октябрьның ашарында төрүттүнгөн тайбын, тургузучу ашар-агынын, аас-кежиктиг ашар-агынын-чурталганын боттут херетилеринин бирээни — мээң бодум дээрини баштаар мен. Хей-анинтинин корум-чуртун камгааларынын хөргөңгө-даа (шагдаал), албай, организация чедиринин ашар-агынын өргөлтөчүлүгө-даа, колхозтунун түнөө-сууркулганына-даа, бөдүң күш-ажылдарга 20 ашар чылдар дургузунда үзүктөл чок ашардап, аас-кежикти чурттап келдим. Өткөндө 7 киж бар бис. Беш уругуларымын үжү өөрөкчү турар. Саар биле Саартай убагышкылар Эрлин ортумак школазынын онту болгаш тоску кластарында, а оларнын дунмазы алдыгы класста.

Уругуларымын эки өөрөкчү турары бисти чоргаарландырып турар. Чеди кижинин дөртү ашардап турар бис, кадым колхозтун каууну ашаракчызы, хей уругуларын төрөөн болгаш кижикиткен ие болганда, күрүңгө дурлаамчымын ап турар. Школазын уругуларымыс дыштанылга үнесинде колхозтун ашарында ийелейт кижинин, чүтле бо чай дургузунда беин 280 ашар күш-хүн-нерин ашардап алган.

Мен бодум сөөлгү чеди чылдар дургузунда колхозтун тууду бригаданын ашардап келдим. Туудугу эш-өөрүм-биле кады колхоз контора-зын, клубту, уругулар яслин, ки-

жи өмнөгөзүнүн болгаш мал өмнөгө салырынын бажынарын, складтарынын, он-он чурталга бажынарын, мал кажааларын тутуп, ашарга кийреринге кийркен мен. Челиги чылдың ийити чымызын бистин тууду бригаданыс 6 чурталга бажынын, мал кажааларынын 9 туудулары болгаш чеди чыл школазын чаа мастерсканы, пионер лагеринин бажынын, колхоз столовалынын база кылчыл доошун кам мен. Башкылар чуртуун 4 өрөөл уугу бажынын ал турдуу дооскан бис. Улуг Октябрьның 43 чыл онгун байырлаалында таарыштыр мыймаг чедиринининини демдетел турарымыс бо. Туудулар тайбын күш-ажылга чоргаарланып турар бис.

Тайбын күш-ажыл — Октябрьның улуг чаалап алышкыны, чагай алдар болгаш аас-кежик. Мынганаш бистин Совет чазавытын баштанычы эш Н. С. Хрушевтин бүгү дөңгөйгө быжыг тайбын, улугтар ашарына эп-айырал, кады ашарда-ылга дөң мога-шылг чок леми-сөжип турарымыс бо улуг байырлаалын хүнүндө өөрү четтиргенин күш-ажылчы өт-бүдөмин болгаш туудулар коллективинин мурнуун сөткөн ханымыкы-биле өлөргөйлеп тур мен.

А. ЧУЛА.

Эрлин райондун «Кызыл сылдыс» колхозунун туудугузу.

ТЕРЕПТИГ-ХЕМ. (Телефон-биле). Көдөзө чонун културга хандырылганын байдалынын болгаш ону улам ийи өскөндөр кемчелерин дугайында РСФСР-ин Дөди Советинин сессиязынын шийтирилген ашар-агынын чон шайлап таныжып турар. Тес-Хем районда Ленин аттыг колхозтун даргазы эш Бяте-оолдун редакцияга дынватканы болза:

— Колхозтун төвүндө болгаш фермаларында, бүтү ашар участоктарында танылгала хурдалары калбарып турар. Орук-Шынаага, Берта-Дага болгаш Устүү-Шынаага бол-

ган танылгала хуралында сагал берген малчынар ийитинин малын менди, чылыг болгаш толук кыштактардыр кемчелерге чутула кичөөн-гей салырып илердеп турган. Сөөлгү үеде организастыг ашар-агынын калбарганындан мал кыштагаладышкынында белектей чедирининин доошуган.

Ленин аттыг колхозтун шөр малы бо чылдан 118 кезек, мыймаг болгаш малы 29 кезек чеге кыштактар. Бо чылдын бирээнигө-ле 300—500 хой кирер 21, чус-чус инекке 2 чаа кажааларын немей туткал. Оон

уламгына ийгайгы шөр малды артык, олар солун кезеринге белектей кыштактары өвөдүөн. Мыймаг болгаш малга амыг кылып турары чус-чус инекке чаа 2 кажааларын СЭКП Төп Комитетинин декабрь Пленумунга уткуштур доозар дөң баянчылар улуг сорул кирешкенин ашардап турар.

Бистин партиясы болгаш чазавыс ашар чон, совет киж ийгайгында улуг кичөөнгейин салып, көдөзө ашар-агынын улам ийи хөгжүлгелеринге чаа-чаа чутула кемчелерин ай турарын колхозчулар чүректин ханымындан өөрү турар.

Мээң белээм

Баштай авам саанчылап турган чүвө. Мынчаарда фермага механизация чок турганы-биле авамга инек саары белең өвөс, берге ашар турган. Авамга дурлаажып чоруп турган, саанчынын ашары-биле таныжып алган мен. Чымылгы-ла-дыр, мындыг-даа болза, эки-ле ашардыр деп баштайгы билим шакала ашар турган.

Авам назылгаш, кадымын баксыраанын-даа айы-биле саанчыла-лавып барган. Ам канчалары? Мынчаарлардан саанчы турба бис? деп бодаш, бөлүк инектерин хүлөөп алгаш (ол авамын саап турган инектери) саанчылап турган мен. Оон бээр 2 чыл болуп тур.

Улуг Октябрьның 43 чыл онгун байырлаалы болуп турар чылда ашар шөрү түнөөдө болган. Мен 35 инектерин саап турар мен. Олар ашарында өскөнтөгөн уксамын-даа болза, бирээни-ле бо чылдын тос айларынын дургузунда 1279 кг сүтү берген. Мынганаш болгаш инектеримден 45.077 кг сүтү сагдым.

Чыгыс саанчы ийга хей инекти саап четтерге, ийга сүтү дурдурар алгашы — бистерге Улуг Октябрь, Улуг Ленин, Коммунистик партия, Совет чазак берген болгаш берип турар. Мынганаш бо чылгы ашарынын түнөөдөрүн Октябрь байырлаалына, тайбынын болгаш аас-кежиктиг база тургузучу күш-ажылдың күрүңгө тууду түр мен.

К. МЫШНААР.

Баа-Хем районун Ленин аттыг колхозунун саанчысы.

Уругларга

Төзү райондун Коммунал тууду конторазынын туудулары Октябрьның социалистик Улуг революциясынын 43 чыл болган онга а-дар болгаш социалистик чарышка кийрешкени, Тоора-Хемдин ортумак школазынын өөрөкчилеринге 50 киж чурттаар интернатты столовалы-биле кады тууду берген.

Интернат туудуна район төвүнүн ашар-агынын болгаш ашар-агынын шөптөзү дөң улуг ашарды кылган.

Күш-ажылчы чедирининер

ХОЙЖУНУҢ БЕЛЭЭ

«Коммунизмге орук» колхозтун тургузугалыг хойжузу эш Лупсаа Дамы чели чылдың ийити чымызы эш О. Лопсанчынга үлөгери-биле ашардаарын хүлөөнөш, берген сөөлгүгө ае болуп турар. Октябрь байырлаалынын хүнүгө уткуштур, ол октябрь айда төрөөн 178 хонуну хураганнарын менди камгалал ап. 100 баш төрөөн хойга оонаштыр 110 хураганнарын ашар алган. Оон кадомына хойларын өдөшкө-кыны уламчылгашкан.

Хойжу бо чылдын 100 төрүүр хой бүрүзүндө 150 хураганнарын камгалал алып дөң беликкен хүлээлгезин күүсөдиринге бүтүрө-биле сорул күшүтүп, парак-чымыл ашардап турар. Хойжу бо чылдын 178 хураганнарын өстүргөн болгаш тык хой бүрүзүндө 1,9 кг дүкү кыргып ап. 710 кг ашар дүкү колхозтуга берген. Кыштагалашында бүтү белек-келдерин бодунун күжү-биле доошуп алган.

«МӨРЕН» КОЛХОЗУНУҢ ТУДУГУЛАРЫНДА

Эш Көндөгү удурун туудулар бригаданы байырлаага уткуштур бо чылдың чурталга болгаш мал кажааларынын туудуларынын планын хуусаа бетинде күүсөткенин рапорттааннар. Организастыг ашар-агынын түнөөдөрүн мөрөңчилер чурталганын 11, а мал кажааларынын 6 туудуларынын орунуга 9 кажааларын, 2 гаражты тууду ашарга кийрешкени. Мынчаарлар эштер Баа-дыр Кыргыс, Серээдар Хайдып, чазавыкчы Эренчим Даваа ышкы ашарда хун нормазын доктаамал доолур болгаш ашар күүсөдир турар мурнакчылар дөң.

Ол ышкы бо чылдын тууду суур-жугалык хөргөңгө «Чаа орук» колхозтун туудулары база чедирининин ашардап, байырлаага күш-ажылчы белектерин ужурашканнар. План бугунаар 8 чурталга бажынарын тууду тургаш 10 бажынарын, 3000 баш шөр малдарга 6 кажааларын (плав 4 турган) тууду

ажытала кийреш, ам 4 автомашиналар хары улга кире бээр улуг гараж туудун кылып турарлар. Шейде туудулар эштер Д. Топтап, С. Баадыр, В. Сагды болгаш ашар-агынын Б. Чопуй, Даваа олар эки ашардап турарлар.

ӨРЕГЕ БҮРҮЗҮ СОЛУННАРЫЛЫГ

Райондун колхозтарында 1961 чылдын парлала чагыдында организастыг чоруттуган. Никитин-биле 64700 рубль түнүүр солуннар, журналар чагыттыган. Оон иштинде «Шын» — 723, «Тыванын анык-тары» — 309, «Тыванская правда» — 64, төп солуннар болгаш журналдар 550 санын.

Ийгайгы «Мөрөн» болгаш «Кызыл сылдыс» колхозтардан 24 муң ашар рубльдин чагыдылгалары келген. Ол колхозтарыны өреге бүрүгү чагыдылгаларын. Парлала чагыдылгалыгы райондун харызаа конторазынын болгаш көдөзө почтафоннар база ийелейт кийреш турар. Харызаа конторазынын почталык консомолчу Наталья Кыргыс чөөкү хушерде беин 600 ашар рубльдин чагыдыларын дужааган.

О. Мандарый.

Эрлин суур.

ХЕРЗЭЖЕНЕРНИҢ КИРЖИЛГЕЗИ

Эрлин райондун «Мөрөн» көдөзө ашар-агы артелинин колхозчу хөргөңгелерини кыштагалашы белектейлери хөргөңгө ийелейт кийреш турарлар.— Ийи бүрүзүн чымы, камгалал ашар болза кышкы ийга мыйага база чөк болур-ла болгай. Бүрү болуп ашарын колга ап ашарда-лы, эштер — деп, хөргөңгелер чөвүлелинин даргазы эш М. Белчээ активчилеринге саналган.

— Бо черде чуудуг-тур. Бригаданы организастааш ашардап кирешкелер — деп активчилер 3. Долума, В. Дакчат олар дөңгөн. Ийгайгы байдал-биле колхоз төвүнүн хөргөңгелеринин 30 кижилги бригаданы буру чымы өгөлөөн, недела дургузунда ашардап түнөөдөрүнө Кужур-Арым, Беш-Кара-Дыт деп черлерде кыштактар чоогунда дыкка хей кезек черде улуг-улуг озаа бүрүдөр чылдыган болгаш камгалаттыган.

Ч. ДАМБА.

Байырлаалга

Шагаан-Арым улетпүр комбинатынын дааранында мастерсканында 18 киж ашардап турар. Мастерсканын коллектив 100 муң рубль түнүүт бараанын продукцияны үндүрүп үндүрүп күрүңгө планын октябрь 1-ге чедир күүсеткен. Ол дээрге, бүтү коллективтин ас-сеткелдиг, күженишкенин күш-ажыл-лынын түнөөдөрүн болган. Даараныкчы Анна Кузьмина хун бүрүде ашар оналдынын 150 — 160 хуу күүсөдир, коллективтин мурнакчымы бооп турар. Оон азы райондун Хундүлө самбыразында кирген. Оон ийи коллективте ийи хөгжүтү Марьялар — Сорюкина болгаш Маркелова бот-боттары социалистик чарышка кийгыржып алгаш, хун бүрүде ашар оналдынын 130 — 140 хуу күүсөдир турар.

Даараныгы четинин начальниги Анатолий Андреевич Баструлевтин дугайында улуг назылгы ашар-агынын «бистик коллективне дорук-кан оол чүвө» деп сактып турарлар. Ол шынап-ла ийди. Анатолий 1955 жылда дааранында мастерсканын өөрөңгөчүлө кирген. Оон бээр-ле ол ийи алган ашарынын чыгыттарынче сундуугу-биле ханылап, анаа аажок мергежеш, ам улуг мастер алган. Анатолий Баструлев цех начальниги бооп ашарда-шып, улуг бажымынын хүлээлгезин катый күүсөдир турар.

А. ДАРЖАА.

Москва. Улуг даш көвүрүгүнүн талазындан Кремльдин шийчизи.

Хой малдын уксаазын экижидер, продуктулуун бедидер

Өвүр— мал ажыл-агыйың район. Мал ажылдында чутулаа черин хой ажыл ээлеп турар. Хойнуң уксаазын экижидер турган, чинге-нарын дүктү хайнак хойларын өстүрерин көвүдери талазы-биле районга өөлүтү каш чылдарда чамдык амылдарын чортукан. Бо чутулаа ажыл-херекке чаа чедикшиктерин чедип амыр дээр районга чүвү кылган, кандык чедикшиктерин барын коммунистерин өтөт-сонгудалык район хураалына өтөтүт илеткелинге СЭКП райкомунун секретары ш. Н. Бойду тодаргай-биле чутулаан.

Эт, сүт, дүк бүдүрер болгаш оңу күрүнеге садар талазы-биле бодуна алган социалистик хулааларын район бо чылын ажыр күөсеткен. Бир тойдан 2,4 кг дүк, бир инектен 1042 литр сүт саап адынган. Эрткен чылдың девелитинге бодарга, бо ажыл-агый чылында дүк бүдүрерин район 18 хуу көвүдери. Ийги салгалдык улау чазай бүдүштү хайнак хойларын кодан бүртүндө көвүдөр турар. Ам район СЭКП өй-жомуңу болгаш өбүкүсөмүңү ийи шикчилер Кызыл туктарын төлөткө-биле тууду турар: бирээзи — малга чөм белектелип улэгерин чортуканы дөш, эскези — хой бүртүндө ортумаз-биле 2,4 кг дүк алаш, күрүнеге дүк садар социалистик хулааларын 101,3 хуу күөсеткен дөш чаалап алган. Ажыла улам-на мергежин, хойнуң продуктулуун көвүдери дөш чүктүдүг ажаадып келген муракчы хойжуларын саны өвүр районда көвүдөр турар. «Торгалым» колхозунун өң дээр хойжуларын Донка Селип бир хойдан-на 4,7 кг, Донка Бүрбүлж 4,4 кг, Кыргыс Санчат-оол 5 кг, Куулар Санчат-оол 4,2 кг, «Коммунизмче орукта» Сат Коңучуай, 4,850 кг, Монгуш Оолбай 4,850 кг дүктү кыргыш, хой каларынын Монгуш Делгер чүс баш төрүр хой бүртүндө 105 хураганым камгалал алган. Районда 9 хойжуларын бир хойдан ортумаз-биле алган дүгү 4 кг ажыр болган, бо дээр дүк бүдүрер районга чыл бүрү көвүдөр турарын херечилеп турар.

ЧИНГЕ-НАРЫН ДҮК ДЭШ
Районда чинге-нарын дүктү хой ажылын сайырдырыңче улаанган сорулгаар чогур негеделиңе чедир күөсеткенин турар деп хураалга санал берген коммунистер чөптү-биле шүгүмчүлэенер. Ийгилик турттуу бөдүн дүктү хойларын Алтайнын чинге-нарын дүктү чортукарлары-биле хайнакташтырып тарыш, боозадир амылдар зооветеринарлыг муракчы аргалар бугулар чортуктай келген.

— Бистин колхозна хойну тарып чортуктарын чыгыс ай чүрүм-биле бозуштайып, бүдүртүкү кошкарларын шын ажылапайы турарындан чамдык төрөөн хураганар дүк-чүтүгү эске-эске, улау-бичегил болулардыр. Ийди хураганарың бичегилер арпан, улауларыңа бодарга, күш-шылал киреря өң болур, оларга хоолдуу немедө чөм негеттерин, ажаалда-хайгаарын база-ла улаулар арнар. Ичанган тарып боозадыла өрттөр кижилерин харым-салгазын улауларын, оларын эки өөрдөр херек — деп «Торгалым» колхозун хойжуу Бадмыра бөдүнүн саналыңа чутулаан.

Ол-ла колхозтуң даргазы ш. М. Мирчинин чутулааны болза, 1960 чылда колхозту кирип алган нинти оргуламың 85 хууу мал ажылмаан, оң хой кези хой ажылмаан кирген, ичанган хайнак хойну амгы тургандың улам-на көвүдери өстүрер сорулгазы бис. Бо чазын Торгалымга чинге-нарын дүктү хой ажылын сайырдыр талазы-биле экономикат конференциянын шикчилерин үдөлөшкөн, иртер, ар хураганар турар 17 катон кажааларын ажылаага кырып дөш кылып турар бис... Чедикшиктер

бедидер

бисте хун бүрү көвүдөр турар, иччалла-даа бүдүрүчү кошкарлар өвөш, чамдык коданнарда күш-дегели кошкар хураганар бар бооп турарын чутулаан, ш. Мирчин өлчөк кичөөтөйин улаандырымың чутулазын демделгөн.

«Кызыл тук» колхозта партия өгө организаациянын секретары ш. К. Базаан мынча дээн: — Биске мындык бир таварылга болган. Чазын өлчөк үнүп орда, өлөөн хой хураганар өлгөн. Олар канчан өлгөн? Колхозтуң мал экичлери-даа, хойжулар-даа өң чыл-дагаанын тыппаанар. Салгынын агаар-бөдүдү берге чөс, малга хаттын аймылы база-ла улау. Ичанган бо күтүн хойну агарлаас деп шиктирлээн бис.

«Кызыл тук» — районун эске ийи колхозтарыңа бодарга ажыл-агый талазы-биле кошкар колхоз. Эрткен кызын маңа кыштаглашыктын багай организаациядан 1600 ажыр баш мал азырлаан болгаш арып өлгөн. Кыштаглашыктын багай белектелиң түнелиңде чүт аймылы таварым кээрге, малды далаш кадында эки кылдырмаан кыштаглаары көжүрүп турган. Мындык дүгүрөөзинин үдө колхоз даргазы турган Очур ажылды эки организаациялар туржук, өлүтпай-шүшпөй, төлөп чөк үдүртүчү болуп, ажылды сандардырыңа чедирген. Колхозта байдал ам-даа дүгүрөөң: кыштагларын хой кези иччалла белек эвес, кыштагларга сикен өөртүгөш өжүк чөпү турар. Колхоз бо чылын күрүнеге дүк садар хулааларын күөсеткен. Бо бүгүдү дарый өөренип көргөн, партия райкомун «Кызыл тук» колхозту организаация ажыл-агый талазы-биле быжыктыларыңче улаанган хемчеглерин амыр үк келген.

МАЛ АЖЫЛЫНДА МЕХАНИЗАЦИЯНЫ НЕПТЕРДИР
Коммунистерин район хураалынын бөдүрүчү «Кызыл тук» колхозта ферма ардегелиңи Бүзүр-оол Чөөн-Хемчик районун колхозтарыңа чораша, мында мал ажыл-биле, илалыңа оң механизацияны-биле танымың көргөн.

— Ажыла механизация херек болгай, Чөөн-Хемчиктин колхозтарында мал хемчегилеген эки механизациядан бөдү — деп коммунист Бүзүр-оол хураалга чутулаан. — А бисте ийди өтөт-сонгудалык чөм бөрдө хар кырыңа төп, азы бичин савааларга каап бөрү улау болгай бис, оң улау чөм төтөгөлөр таварылгалар бисте бар. Байдал ийди турда СЭКП райкомун, райкутуксом бистин районга мал ажылын механизацияны кичөөтөйин колхозтаным болгаш улау өртөк-биле сатып алган техникамың үрелиң, дадарып чыдарын ш. Бүзүр-оол шикчин шүгүмчүлээн.

«Кызыл тук» колхоз тараа чакыр машиналарын, «Торгалым» колхоз сикен сараттаар машиналарын сатып алган, өртөк чайгы сикен, тараа амылдарыңа оларын негүс ажылаан. «Коммунизмче орук» колхозта хой кыргыдамын барык-ла чүс хуу механизация, оң ачы-күжү бүзүрөр көрүлгөн, иччалла-даа электри-биле саалдым эгелээр турган оң чүгө ажылап шыдаваным? Күш-ажылдын бүдүрүчүлүгү бедидеринге техникамың ажытын чедир үнөшп көрбөзүңде деп санаар журауру.

ТОДАРГАЙ УДУРТУЛГА ТУРДА...
СЭКП өвүр райкомун (секретарлары ш. Бойду, Алай-оол) колхозтарың болгаш албан организаация чедеринин партия организаацияларын ажал-херек негөрдө партия негедени кошкардып, принципалдык эвес болуп турганын

партияның өтөт-сонгудалык хураалыңа санал бергенер чутулааннар. «Коммунизмче орук» колхозтуң даргазы ш. А. Шаалы бөдүнүң саналын райкомунуң ажылдын сталинче улаандырган:

— Районунуң удурутчуларымың ажал стилинде бир чөтпөс чүвү болза, чамдык айтырылганы шиктирлээрде баш бурунгаар тодаргай план кылбайн тургаш, эгелеп кылза чогур ажылдык хөдүң өрттөрүп, айтырылганы колхозтарга хенертен тургузуп, хөдөйлөп, дүгүрөдип көрүмдө болуп. Райкомунуң ажылдык чөтпөрдө бистин колхозка баргаш кандык-бир лекция номчаан ичкини көрбөзү бис. Коммунистер С. Седен, Б. Конгар болгаш эскелер-даа ВЛКСМ райкомунуң аныктар ортузунга ажыл-чөрдүлүгү райкомунуң чөтпөс удурутчулары шиктирлээр-биле шүгүмчүлэенер. Аныктарын иштинде арагалаар, хөй-ниитиниң көрүм-чүрүмүн үрээр, ажылдыга өөлчөкчөсүңа чөк чортуктар «Коммунизмче орук» колхозка каш удаа тургулаан. Райкомунуң агитация болгаш пропаганда кидиңиниң эргелекчиси ш. Е. Адар-оолдун адыңа шүгүмчүлэенер база болулаан. «Коммунизмче орук» колхозтуң партия организаациянын өтөт-сонгудалык хураалы болуп дөш турда ш. Адар-оол ажаа чораша, хураалга олурушпайн дедир чыныккан. Ийи-бүр темаларга болуп лекцияларын даямын оң кидиң партия организаацияларын чөтпөрдө берип турарда, лекцияларын номчур кижилерин шиктир таварыңа болгаш өөрдиринге оларга чөтпөс дузалажың турар.

Районунуң кээдө ажыл-агый инспекциянын ажылын СЭКП райкомуну чөтпөс удурутчу келгени чамдык өрттөрүп чутулаан. Малдык уксаазы сайырдыр амылды, илалыңа хойнуң районга 6 чыл иштинде чөрдүрүп келген, иччалла-даа оңу моюн сонгар улам экичлериң, малдык баш санын өстүреринин тодаргай аргаларын инспекция чедир амылдар кылбаан. Чижээ, районда тургустунган, мал тарып болбазырадырымың колхозтар арымың станцияны колхозтарын, негеделерин өй-шандаа хандырайып турар, бо чылын бир хойдан дүк кыргыдамы өртөн чылдымында кудулаан. Оң-биле кады районга чөтпөс ажылды сайырдыр амылче партия, совет организаацияны сатып салымыңа кошкар. Районга агитацияна болгаш зооветеринарлыг хемчегилерин чаа ара-дуржулгаларын, мал болгаш чөтпөс амылды муракчы дуржулгаларын пропагандаларыңа, оларын кажаала-биле ажылаарын улам экичлериңге хураал улау кичөөтөйин салган.

Чөккү чылдарда өвүр чинге-нарын дүктү хой ажыл-биле сайырдыр район болуп. Оң ботташтырады колхозтарда хайнакташтырган айны салгалды хойларын баш санын амгы тургандың улам көвүдөдөр, бүгү хойнуң 50—55 хууу амгы хой болуп кылдыр өстүрүп сайырдыр. Хой тарып боозадыламың чыгыс ай үлэгерил пункттарың колхозтарга кыллар, улау-улау сүт-баран фермаларын бүртүң-биле механизация амылды өстүрүр. Оң иштинде районунуң амыл-агый, культура тургузушкунун сайырдыр херекке районунуң партия организаациянын сорулга-ларымың дугайын коммунистер тодаргай чутулааннар.

Устаде айтырып талазы-биле, коммунистерин санал, шүгүмчүлэниң үдөлөшкөн доктаады ук хураалга хулаан алган.

СЭКП райкомунуң бирги организаация плануңа СЭКП райкомунуң бирги секретарыңа ш. Н. Бойду, ийги секретарыңа ш. В. Алай-оол олар сонгуттурган.

А. НУГУУРАН.

ХОЙЖУ ДЕПУТАТ

Аажык, Барзай, Сарыг-Кол мынчалдыр кыштагалар турар малчынар Чаа-Хал кээдө Советтин депутатиди ш. Сат Чыргалова Бүдөйин көчүч эки билер. Амдырлаа бөдүнүң бөдүрүчү оңун тып, ажал-херек чөккө чаа мергежөөн болза-даа, Сат Бүдөй чөпчө ак-сеткилди бараан болуп, чыгыс чө-чуртууларымың күдүктелсини шагда-ла чаалап алган.

— Ховалды Салбыршиновча Дөй-да-биле өг-бүдө тууду эгелээр өвөшүндө бөр-ле каймыс-даа колхоз бүдүрүлгөзүнө ийдекейли киркип, ийитинин ажыл-херек дөш арыг деривисти-даа, ара-мергежливисти-даа харамнамайн келген бис — деп, ол сактын чутулаан турар. — 1957 чылда «Найрал» колхозтуң баштаар чөри Дөйла биле бисте хураган каларын деп шиктирлээн чүвө. Бис-даа чүвө болуп, оң ажылды өөртүшкү-биле хулаан алган колхозу-вустуң иделгени баштаар дөш карак-кызыл амылдар кирпеш бис. Хулааның алган хураганарымың кадык-шымырак дөрүккүш, өртөн чылын хуанын төрөө, а бо чылын 100 баш төрүр хойга оныштыр 120 хураганым алган бис.

Муракчы хойжу Х. Дойданың болгаш оң дузалажымы С. Бүдөйиниң 9 ай дүртүндө айгамчыктыг чедикшики ам бугу обласка билдиргип арпаган. Чыл дүртүндө 100 хойга оныштыр 150 хураганым амыр хулаалганы күөсүдөр дөш, олар улам кызымаккай амылдар, кыштаглашыкка белектелиң кончүт эки доошуп, кажаалар септелгезин, мал чөмүнүң кышына удуу белектелиң хымаачылыг чортукан.

Сарыг-Колдун Орта-Арт аксында оларын кыштаанда 370 төрүр хойга таарыштырган кажа болгаш чуртталга бажымын бүрүн белек. Кээдө Совет депутаты Бүдөй бөдү колхоз баштаар чөриңден негеп турган, хой кажазын кол зоотелик Николай Колесовка хымааткан. Кыштагың чөк-кажымында элек өлтүгү болгаш агаар бойдустан ийи-бүрү байдалдарында ажылаады оларлар бар-даа болза, Х. Дойда кышка ма-гадылаады ужуражып, мал чөмүн чөккүшүлүгү, 12 тонна амгы кы-

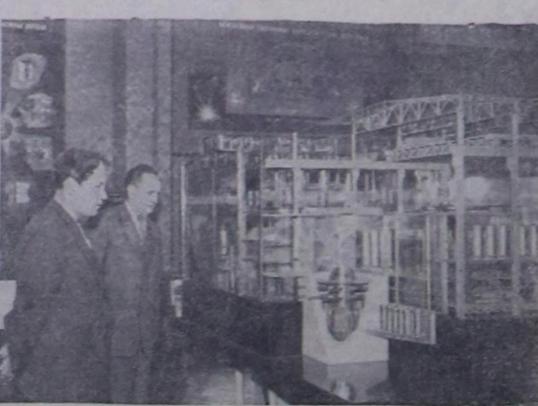
кырган ачазы оңу өдөрлөп алган, хой кадарар чаңчылдыг кижиле болгай.

Ийди хунерде Сат Чыргалова өөшгө олурус, бөдүнүң депутат үдөлгөзүн күөсүдип, сонугчуларымын кезип чөпү каар. Оларга барганда ана-ла беседалажык олурус, бөттүгү сүмени бөсө кааптар, чамдыкта харын бөдүнүң хөлу-биле тууду кылч кааптар-даа.

— Бистер, тыва кижилер, кара чажымын тура мал ажылын эки билер болгай бис — деп, ол бөдүнүң сонугчуларыңа чутулаагылаар. — Иччалла-даа улаустан шаандакы ийи-чыгыс кошкулу-биле колхозтуң хөй малын денеп болбас. Чамдык хойжулар оңу билбейн, кыштаглашыкка белектелиң сонгарлаадып, «бичин кажааны кыштага к-же бергенде септен-ле алаай» деп орамы канчап-даа шын эвес. Харын мал ажылыңа улам өөренип, зоотелик артымың-биле чөтөстөңүр, муракчыларың дуржулганы таварыштыр ажылаар херек — деп, ажал-агый-жы депутат хөдөөнүң чыгыс оңу мындыг.

А. ДАРЖАА.

Воронежтин атомнуг электростанциязынын македи

МОСКВА. Политехникум музейин энергетика салбырында Воронежте чаа туттуулу турар атомнуг электростанциянын дүрү-хөвирин ажаа барган кижилер көрүзү дөш делген салган.

Чурукта: Воронежтин атомнуг электростанциязынын македин кижилерин көрүп турары. Фото Н. Ситняковтуу. СЭТА-нын фотохрониказы.

Байырларга уткуштур

ХОЙНУҢ УКСААЗЫН ЭКИЖИДИРИҢГЕ

Сүт-Хал районунуң колхозтары хой ажылын хөжүдөр, оң уксаазын экижидер талазы-биле өөлүгү үдө чамдык хемчеглерин ап чортукан. Оң уламдан бо чылын район хой өстүрериниң күрүне пазанын ам бармык күөсүдөр чөткөн. Ол иштинде хөй хойнуң 10 амгы хууу экижидер уксаазын болуп турар. Шак мындык хемчеглерин түнелиңде колхозтар бо чылын күрүнеге дүк садар талазы-биле алган социалистик хулааларын хуусаа бетинде 105 хуу күөсүдөр аргалыг болган.

Хой ажылын улам ийи хөжүдөр сорулга-биле районунуң колхозтары бо чылын 10 муң хойну тарып боозадир турган, херек кырында 10600 хойну тарыан. Оң амылдын ийди чедикшиктерин болгаш ажаа белектелиң баш бурунгаар хымаачылыг организаациядан улау хамаарылганмы. Бо чылын районга 8 тарыла пункттары амылдар турган. Эрткен чылдарда ийди таарымчалыг байдал болбаан. Чижээ, Киров атыг колхозтуң бо чылын ажылаага кирген. Чаа 2 пункттарымың дерилгези багай эвес болган.

Хымаачылыг белектелиң болгаш организаация удурутгалымын улам чамдык колхозтар бо чылын хой тарып боозадирыңа эки амылдар. Чижээ, «Бора-Гайга» колхоз 2500 хой тарып турган 2800, Киров атыг колхоз 3000 хойнуң орнуңа 3400 хойну тарып боозаткан. Оң колхозтарда мал ажылын тускай өртөмчилер эштер Давырын, Сергелен оларын мергежилдиг амылдарын демделгези өөрчүгү.

ТУДУЖУЛААРНЫҢ ЧЕДИШКИНИ

Октябрьнин адырды байырларга уткуштур калбарган социалистик чарыштын түнелинде районунуң коммунал-тудуг контроларың тудуужулары багай эвес көртүгүлгөдөр болуп турар. Бригада бо чылын дөт квартираларымы 5, ийи квартиралыг бир, ийитин-биле 750 дөрбөлчик метр шөлдүг чуртталга бажынырың ажылаага кирген.

Бригаданың амгы кылып турары 70 уругулар турар уругулар санымын, 120 уругулар өөренип школаның ту-

дулар чедикшиктерин чөпү турар. Ол иштинде контораның тудуужулары нинтизи-биле 50 муң рубльдиң ийи-бүрү септелгелерин болгаш 3200 метр херимини кылган.

Ажылдың бүдүңүрү, эки шынары дөш чарыш ажылчыларымы улам сорул кирип турар. Бо талазы-биле ш. Толугурунун эвенозу чарышка дээр көртүгүлгөдөр болган. Бызажыларда үлэгерил амылдар турар Доклак, Дүгө, Давылай, Маадыр-оол иштинде муракчыларымы хөйну илереп болуп.

КЕЛИР ЧЫЛДЫҢ ДҮЖҮДҮНГЕ

Киров атыг колхоз (агроному ш. Банчир-оол) бо чылын тараа кыш тураларымың гектарында ортумаз-биле 11 центар дүктү алган. Ажылды чедикшиктерин быжыктылаан, 1961 чылдың дүжүдүңге амдыкташтан хымаачылыг белектелиң турар.

Үрелиң белектелиңде арылгар 4 машиналармы 25 ийи доктаамак амылдар турар. Сөөлү хунерге чедир 93 тонна кымыс-тас, 20 тонна арбай, 120 тонна сула болгаш 40 тонна чинге-тараа үрелиңерин урган. Оң иштинде үрелиңге 70 тонна картофельди база белектелиң.

СААНЧЫ СӨЗҮН ЗЭЛЗЭН

Малдык продуктулуун бедидер, илалыңа чөтпөс бүдүрерин болгаш оңу күрүнеге садарымы көвүдери сорулга-биле Сүт-Хал районда «Айдан-Маадыр» колхозтуң малчыныры чүткүдүг амылдар турар. Маана саанчын Ондар Назым-ооловна Дадимнын амылын чижекке көртүгүн болуп.

Эш Дадим бөдүндө быжыгдан чурт иктеринин бирээзиңден-не 1300 кг сүтү саарын хулаанган турган. Кымык күш-ажылдың түнелинде саанчын бөдүнү хулаалганын 2 айлар мурап күөсеткен. О. Н. Дадим чыл төлүгүне чедир ийи бүдүрүдөн ам-даа 200 кг сүтү саарын хулаанган турар.

Муракчы саанчынны ак-сеткилди күш-ажылды үнөшп көргөш, Октябрьнин байырларыңа хөмөштыр ш. Дадимнын обласың Аңдуула саамбарыңа кирерин СЭКП райкомун болгаш райкутуксом шикчилерин.

Н. ЧЫРТАКПАН.

Ленинград эртемденниң ажыдышыкыны

(Тыва ДУГАЙЫНДА)

1946 чылдан эгелээш, Бүгү-зилелдин геология институту болгаш Ленинградтын эске-даа эртем албан черлери Тываның чөтпөс тургузуун шикчилеп көвүрүңү эртем амылдарын калбартып чортукан. Тыва мындык сурагылы геологтар чораннар, чижээ, И. Варенцов, Д. Вознесенский, Г. Грушев, А. Данилевич, Г. Лунашов болгаш эскелер-даа. Тыва автономнуг областың болгаш Барынын Сайнын чөтпөс тургузуунуң талазы-биле шикчилеп амылдарының дугайында сөөлү чылдарда орус, немец, англи, испол болгаш эске-даа дылдарда 140 амгы чүдүлөр парлаттыгылаан. Оң амылдар колдуунда Тываның дагаларының тургузуунуң дугайында эртем картазын тургузарыңа хөмөшкан.

Ленинградтын А. А. Жданов атыг күрүне университетинин ассистентини Н. Предтеченский Тываның чөтпөс тургузуун өөрениринге сөс чыл иштинде амылдар, эртем-шикчилеп талазы-биле улау амылдарын кылган. 1952—1959 чылдарда ш. Н. Предтеченский геология институтунуң ыракан амылдар экспедициянының составына чораша, университетин эске эртемденнери-биле кады Сайнын даг-ноппа орунчугаштары-биле хөй-хөй километр черин эртип, казымал байлактарын турар черлерин шикчилеп, чедери дыкка берге черлерин чөтпөс тургузуун тодарып көргөн. Оң иштинде оң-ла үнөш иштинде муң амгы да породаларын ол чыгып алган.

Тывага хөй-хөй чылдардагы шикчилеп амылдарын кылып илгенинин түнелинде Н. Предтеченский болза, чыгып алганы байлаң материалын үдөлгөн болуруга, «Тываның болгаш Барынын Сайнын девон үезиндеги даг кабаттарының стратиграфиязы болгаш үе-чалалары» деп диссертацияны бижизин. Оң эртемденниң диссертациязында Тываның ангы-ангы 9 негек черлеринин геология карталары, бөдүнүң кылганы 100 фотолар болгаш шыйгыч-чуруктар бар. Оң амылдың бир бөдүнү Тывага баштай-ла 1903 чылда чөдө бергеш, шикчилеп амылдарын кылып турган орус эртемденерге тускайлап тураскаткан.

Н. Предтеченскийнин оң эртем амылы мурундагы эртемденнерин амылдарын база түнөп көрүп турар, ичанганштың Тываның геология төөгүзүн тургузуп турар. Ленинград университетинин эртем чөвүлени Н. Предтеченскийнин диссертациянын улау-биле үнөшп көргөш, ажаа геология-минералогия эртемдеринин кандидаты деп эртем адын тывыккан. Оң амыл удатпас тускай ном ийдыр үнөп нээр.

В. НОРГАЙЛА.

Серен-Доржу ирей

Балчан шылга адым чайын төгөткөшкө, кызын шынактаган, кандык-ла бир ажылды кылган чөрдү, кыраа дүмчүлүгү, кирей садыг, ажал-ишке арыс долуга берген, бо чөрдө орлап шовола болуп дөг агай берген кижини Чөөн-Хемчик районунуң «Коммунизмче орук» колхозка чораша кижилер бүртүгү бо-ла көрүп каар. Оң дээр дөш 64 харыг колхозчу Серен-Доржу ирей ол.

Колхозчу бай-шылдыр амылдарды чурттап чөртүгүңа оң сеткил ханын чөртүгүн кижилер дөшгө дүжүтүп салым чөлдү-биле илереп бижирин берге. — «Шанда Чыраа-Бажы Хуурак-Чаланын эжөөм чүртү чораша. Маана буга казып, тараа бичин тарытпас турган. Бистер, кезек арттар Чыраа-Бажының дамырыңа тараа тарып дөш буга каза бөзүрүкче Хуурак-Чала бистерниң шүптүвүстү өрөдөткөн. Оң соода Чыргакы бажыңе көжө бергеш, ан-мен-биле амылдар, турмуш көргөн мен. А эвөш бичин тывышты база-ла казаска хулаан ап чөрдүр.

Ам дээрге магалык чөвө ишчалык көрбөш чаа чүдүдөрүмиз дөшүр, ишчөөн чөмчөм ийиң, кетпөөн кезими кедип чөм мен. Оң дээрге колхозчу тургузуңуң амыл, коммунист партиямың, Совет чазактын амылдар-дыр. Улау Ленинниң удурутчу үлэгерил күш-ажылды үнөшп көргөш, Октябрьнин байырларыңа хөмөштыр ш. Дадимнын обласың Аңдуула саамбарыңа кирерин СЭКП райкомун болгаш райкутуксом шикчилерин.

Эт бүдүрерин көвүдери сорулга-биле чөккө чаа хазан фермазын тускайлап тургускан, оң өгөдөкчө ийи эш М. Белектин удуруткан бригады Улау-Хову-Аксы деп черде ферма турлаан белектелиң турар.

А. АКАРА.

Кышка белен

Хой кирер 7 кажааны тууду дооспушаан, 4 чуртталга бажымын, 6 кажааны септен, 16 кажааның көржөни хоорган.

Эң малаңы бирги хову бригады (бригадир ш. Кеңден) 4 чуртталга бажымын, 3 дөй кажааны туткан, 2 өргө кажааны септен, 4 улау кажааларың көржөни хоорган.

Эт бүдүрерин көвүдери сорулга-биле чөккө чаа хазан фермазын тускайлап тургускан, оң өгөдөкчө ийи эш М. Белектин удуруткан бригады Улау-Хову-Аксы деп черде ферма турлаан белектелиң турар.

НОМНАРНЫ ЭКИ САДЫГЛАП БОЛУР

Совет Эвилелин номчуучуларын, тууту деп даштыкыда санап турар. Бистин чуртууаа ном үндүр черлер чылдын на миллион ажы өкмөттөр номнарын үндүрүп турар. Ол болза делегейин бүгү ном фондунун бештин бар кезин. Социалисттик индустриянын кичинин садыгы-сетил талазы-биле байдып, кичиндеринге ном дыка улуг ролду ойноп турар. Билигерге изиг чүктүл — совет кичинин өззагы шынар.

Бистин областтык ажилчы чоннарын куду тургун өздөштүрүн чырыктылы керектин болза, өртсөн болза бодарга бо чылдык өрткөн апарарын дургузунда чонга номнарын 200 муң ажык рубльге хейуу сатканы болуп турар. Кызылда, Бин-Хем, Кара-Хем, Чаа-Хөл районнарада салып алыкчылар номнар фондунуларын хостуу-биле чедип, шийин алыр баартык чок садыгылашканын узда-дараа чорудуп турар апарган, — бо бүгү болза ажилчы чоннарын өг-бүлелеринге номнарын улам-ва дүргөн чедирип, калба-биле хандыктын кичиринге ичиги берип турар.

1960 чылдын 9 айларынын дургузунда Кызыл хоорайга номнарын 912 муң 600 рубль түнге саткан, болза өрткөн чылдын 60-ла үеинге денээрге, 149 муң рубль хей болганы ол. Бистин областтын төвүндө өг-бүлө буржуа чылда ортуу-биле 130—135 рубльге 25—30 кезек номнарын салып ап турар. Номнар таралдыкыга хейиниги улуг ролду. Кызылдын ном салдыкын ажилдакчылар ном таралдыкыга хей-инитин калба-биле кириштирген. Чижээ, бо чылдын январьда чоруткан ном садыгылашканын салыктын айында хоорайга ном таралдыкылары 240 кичи ажилдап, олар номнарын 35 муң рубльге саткан, а май айда чоруткан салыктын айда 230 кичи — 10 муң рубльге ном саткан. Башкы институтунун сургуулу Ховалыг бо чылдын номнарын 2250 рубльге, вендиспансерин ажилдакчы А. Жидкова — 1190 рубльге, № 3 школанын ном таралдыкылары — 7508 рубльге, № 6 школанын — 3817 рубльге, башкы институту — 3303 рубльге салдып сараткан.

Оон-биле чергелештир, областа болган хоорайга ном салдыгылашканын организастаар херекте чептестер дыка хей. Облпотребсоюзтун ном садыгылашкын кичинин кадрларын ам-даа багай өөредип, кичинин турар болган бар кадрларын камнап, детивейн турар. Чижээ, кичинин болган хоорайнын ном садыгылашкын 56 ажилдакчылардан бо чылдын 8 айларынын дургузунда 20 кичинин ажилдан үндүрүп болган 25 кичинин ажилга хүлөп алган. Кичинин аппаратында

тускай өрткөн чүлө 3 кичи бар. Бүдүрүлгө өөредилгези чок болуп турарынын жүжүрүндө, бо өрткөн чүлө чылдын бүгү дургузунда чыгыс-даа ажилдакчы мергежилге бедитпез. № 1 магазинге оор-сам-чыгдалдын жүжүрүндө бо чылдын садыгылашкын 3 бригаданы камнап, Кичинин партия организациязы (секретары аш Стрелковская) кадрларын шын таарыштыр тургуну хандырбаан. Хоорайнын 4 ном садыгыларында болган 5 классна-ларында чыгыс-даа коммунист чок, чүлө чыгыс комсомолчу ажилдап турар. Магазин бүрүзүгө берген турар план-оноалганы суу барым-далаап аас-биле дындап каяр, оон-биле кады, ол оноалгаларын ай санында-ла өскертпип турар.

Садып алыкчыларын херекелдери ам-даа багай хандыктын турар. Чагытлар дептерлеринге чүе бижитимейн турар. Мычарга ном баазаны чонун хереклеп турар номнарын эвес, а магазинер ажилдакчыларын нелген номнарын магазинерге өккөп турар. Чижээ, бо чылдын эгезинде № 2 магазинге чыгы мый ажилынын дугайында 100 өкмөттөр ном өккөп. Ол хирезинде-ле янда автотранспорт, электрия-техника, медицина болган өске-да литература чок. Баазыга номнарын ур туттайн, келери бал-лек-ле деп-дараан магазинерге кичириниги улуу, баазанын ууру-тукчулары номнарын магазинерге хаада берип, ай сөзүлдери машина-га оваллап алган, хары угда сөөртүп чедирип турар. Оон чүе бооп турарлар дээрге, бараан саар-рыктын планы баазыда херек кырында күөсеттинген болуп турар, а чон-ну бараанчылар саадап турар. Оон садар талазы-биле кичинин ууру-тукчулары өштер Середкин, Малышев номнарын магазинерге чедир-бейн, шуут-ла баазыда төтөгөлөп чарыгдар чорукту база болдуруп тур-ганнар. Чижээ, «Дуврозининг бү-дүрттар», шериг жуурааларын библиотечка болган оон-да өске ли-тература магазинерге чептез.

Ном садыгыларын ажилдакчы-ларын коллективтери садыкын ча хевирлерин непередир талазы-биле кончуг багай ажилдап турар. Бо чылдын дургузунда чүлө ийн баазар организастаан. Хей-инитинги күжү-биле ном садыгылар классна-лар амыга чедир чыгыс-даа бү-дүрүлгө чериңде ажиттылман. Ном садыгылашкын библиотечкаларда база чок. Чылдын дургузунда ном-чукуларын чыгыс-даа конферен-циязы, чогаалчылар-биле чыгыс-даа жуураакшынын болбаан. Өске областтарын үлгери-биле ном таралдыкыларын, комсомолчуларын кириштирип турган, чонун хууда библиотечкаларын көрдөгезин чорудуп, ному мынакшыды непередир, олче бүгү хей-инитинги кичинин хараа тудар, хууда библи-

А. ЛЕПЕШКИН, СЭКП хооркомунун дестору.

лиотечкаларын канчаар тургузуп алы-нын тодарай чыккестерге көргүзүп турган, улусту өөредир — шак ыдыг ажилдарын чүе чорудуп бол-бас боор. «Восток», «Каз-Хем» кичинин чыгыс-даа бүдүрүлгезинден кичи тыпшас. Мынды данышар библиотечкаларда база чок.

Өске хоорайларда «Ном өңүктө-ринин чөвүлдери» бар боор чүе болгай, а бисте олар ам-даа тургустунман. Дыка хей хоорайлар-да ном өңүктөринин районнар болган хоорайлар чөвүлдери туруп турар. Олар массаларга номнарын чедиреринин ча хевирлерин непередир баазарлар, конференциялар, жуураакшыныннар, поэзия хүнери болган өске-да хемчеглерин чору-дарыга дузалап турарлар. Ол бү-гүну бисте база кылып болур жуу-рут.

Хоорайнын ном садыгыларын ажилдакчылары боттарынын ажил-чорудулганын тадызы-биле комсо-мол хоорком-биле харылаанын тут-пайн турарлар. Хоорайнын ном са-дыгылар кышкы үеде ажилдакчылар баа багай белегеткен. Печалар сөзөттөгөн, магазинеринин ишти, дашты ам-даа хирлиг, болтуг, ном-лар печалар чыныда сандаргай чыктылар. Хоорайда ном магазин-еринин багай ажилынын чылда-гааннарын бирезин болза, олар барык-ла удурутга чок ажилдап турарында. Хоорайга бүгү ном ма-газинеринин ажилын чыгыс ай удурутуп, янам-бүрү массалык ажил-ларын чорудуп турган хоорай бо-луучу директорунун чөвүлдөгезин сандыг-даа үндөсүн хууда кымырып, чок кылып каан. Топ ном садык-ын бажынын тудар дугайында ай-тырыг дыка ур уениң дургузунда тодаргай шиптиреттинмейн турар. Оон чүлө төлөвилелин сомалап каан боордан башка, ажил-херек оон иңай көпүс чылбайн турар.

Ном садыгыларын ажилдакчы-ларын чептестерин чылдыр херекте шиптирлиг ролду кичинин партия организациязын ойнар жуурут. Ном садыгыларын ажилдакчылары-нын ортузунга социалисттик чарыктын калбарып, өштер Федяева, Спири-да, Кочнева болган оон-да өске ажи ажилдакчыларын мурнакчы дуржулааны калбартырып чүтүлө. Ажилдакчыларын ортузунга поли-тиктик болган бүдүрүлгө өөредил-гези өккөп, хоорайнын хей-инити организациялары-биле сырып харылааны тудар жуурут. Чүлө бо хемчеглерин чорудуп турган, ном садыгылашканын өккөп, чонун негеделерин долзуу-биле хандырын болур.

А. ЛЕПЕШКИН, СЭКП хооркомунун дестору.

Парлакчыларнын белээ

Областын культура эргелигнин типологиянын парлаар цеге октябрь байырларына уткуштур алган социалисттик хүлөзгелерин күөсеткен. Цехтин ажилчылары октябрь айда бүдүрүлгө планын 106 хуу күөсеткен, коллективте цехтер арасында канбарган социалисттик чарыктын тиленкичери болганнар. «ПД» деп парлаар машинада ажилдап турар парлаарчылар бүдүрүлгө планын 127 хуу күөсеткенер. Цехте мурнакчыларын хүрээлени өскөн. Парлакчылар Крицын, Ченмов, Шаповалов оларга коллектив чоргаралын турар.

С. ОЮН.

ДОПЧУЗУ-БИЛЕ

Тес-Хем районунун Берт-Дар 8 чыл школанында куш-ажыл мастерскаяны 1960—1961 өөредилге чыл агелээр-биле ийле өөреникчилери күш-ажылга чык-кычтарына улуг жууру-туз-лыг өөредилге материалдарын, мышты чонар, дилер, хирээлээр, станоктарын база электромоторну болган өске-да чүдүдери белег-кеп алган.

Чоокта аңаа 5—7 классын өөреникчилери ажилгалга кирген чаа школага хереклээр 20 муң транкамы дилеп, школаның стол, сандайларын база бок төгөр иш хааржактарын септөөнер.

Оон-биле кады олар мыштан

ларын чүдүдери кылып өөренип турарлар.

С. СЫРАТ-ООЛ.

Бай-Тайга районунун Шуй 8 чыл школанын өөреникчилери боттарынын төрөз колхозууга үргүчү дуаны көргүзүп турар. Күсүк дүктү ажаап алышкы-нында болхотун 20 га чедер тараан картошкаын казып, складка сөөртүп, савапп берген соонда, колхозтун баазаларын кыштадыр кажазынын кырын малгантап, чыгылааннар. Ам олар даштанар хуунаде-ле колхозтун мал чеминге белегкеп кылдыр бүртүп чыгып турарлар.

Х. ДАМБА.

Бистин негелдевис

Чаа-Хөл районунун Ленин аттыг өкдө ажил-агыл артелинин баш-тар чери колхозчуларын амыды-рал-чурталгалык чөгүтү негелде-бүзүрүп кичинегей салбайн турар. Бистин Төрөн чуртуууда болган даштыкыда база областа чүе болуп турарын, чаа ырыларын, музыкаларын радиован кичи-ле бүрүзү ды-наксаар. Мынды турбуже, Ак-Турут суурга сөөлгү айларда радио бедир-дери ажилдактаан.

Суурун электростанциянын байдалы база дыка багай. Электри чыгынын бургулайында-ла кышпайн келген. Чылдагыны чүл деп айт-тырты:—Олар чүе чок дээр ийн-пе, электри шугуму трелик деп турар.

Кажан чырыкты кымысканда өжүрүп-кымыскан, чивенедир чорук үргүчү болулар. Чырыкты кечжээ көрүп орай 8 шакта кымыскаш, 11 шакта өрт-ле өжүрө кааптар.

Электри чырыктын мындыг бай-далы библиотечкага номчуучулар-биле ажилдап кичи мезе дыка-ла нап-тыктап турар. Чырык мындыг болган хересин чырык ажилдап дээрге бистин суурга ову сөөлгү 3—4 ай-ларда шуут сатпастаан. Мынчангаш библиотечкага келжээ келген номчу-чуларга ном бээр таарында үргү-чү оттуг мыш шап турган бижип берип турар бис. Карангы болганга бо үеде келген номчуучулар чаа солунар, жуураалар номчуур деп ужуру-даа турбас.

Т. ЖУКОВА.

Бо чурукта көстүп турар үш амык кыстар болза үжелээ кады төрөзү утбашкылар, үжелээ — комсомолчулар, үжелээ — саначылар-дыр. Олар школлага өөренигенин соонда-ла саначылап ажилдап эгелеп турганнар. Оларын ич хеймери—Шура чоокта чаа саначылап эгелеп. А эгелдери — Шык-Саар биле Катя олар мурнакчылар деп мактадып турарлар. Олар дунжасын база-ла мурнакчыларын оодурууга Ак-Кежиг дээр оралдажып турарлар. Чурукта: Өвүр районуң «Коммунисттик орук» колхозуунга чедир ферманын мурнакчы саначылары: Монгуш Шык-Саар, Сат Ката болган Сат Шура утбашкылар. Фото П. Самороковтуу.

Садыг организацияларынын материал-техниктиг баазасы

Күрүнең база кооперациянын садыг организацияларынын күжү-биле садыг черлерин четтир санын кылдыр хейуу тудуу тургузарын, чонун херекелдерин өй-шаанда хандырып СЭКП ТК болган СЭР-нин Министрлер Чөвүлели «Совет садыгы улам өккөп хемчеглер дугайында» доктаалында айткан.

Партия болган чыктык ол доктаалын боттандырар дээр, бистин областтык садыг организациялары садыгынын тууду-суурунче кичинегейн утландырып эгелесен. Биске моон мурунда кылган магазинер, столо-ваалар, складтар, хлеб бижырач черлер болган өскелер-да бижик-тар, үлгелериг эвес кылдыган ба-жынарлар, өрөөдөргө турган, олар-ын чаартып эде кымырыкты сатып салдыкынын база-ла кошкык болган.

Ам байдал оон өскерилген: садыг черлери өккөп, чарыктын оорар. Ол чырыгдаларга чыл бүрү-ле 10—12 миллион рубль түнгү кооперациянын хөргөлгери үгүп турар, ол дээрге 1954 чылга чедир турганын-дан 3—4 катан хей. 1960 чылдын 9 айларында областа садыг черлери-нин туудуна 8,3 миллион рубль чарыгдалган. Туудунуң үжөн ажил бүдүрүлгелеринин тууду ам доостур чыгаан, оларын хей кезин бо чылдын ажилгалга кирер. Кызыл-га садыг четкилери улам-на калба-рар.

Танды райпоуту 1960 чылда садыг-ажыл-агыл болган саң-хөө планна-рын чедикшигине күөсеткен, об-ластык чарыкына бирги, а Бүгү-эвил-ел чарыкына—үшкү чери алган. Чылдык колхозтар ажилдын күжүн болган тууду материалдарын ажил-лап турган, боттарынын суураарын-га улуг, дегем, үлгелериг магази-нерин тууду ап турар. Сөөлгү чыл-дарда бисте үжөн ажил мындыг ма-газинер кылдыган.

Чылдык колхозтарда, совхозтарда, бүдүрүлгелерде болган өске-да чер-лерде складтар чедикшигине де-рааннарын, аш-техникти шынар бакеырап турар, мыда соок болган хирлиг. Областык чылдык районна-рыннын төптөринде чүлө чыгыс ай барааннарын салып турар үүмек бичин садыгылар элөөн бар, оон күжү-

рундан оларга хей санын ажилдак-чылар-даа, ашма-херекти-да негет-тилер апаар. Мынчангаш каанды-бир садыг бүдүрүлгезин тууду кыларда оон баш бурунгаар шын планнап, кандыг барааннар салбырлары тура-рып, херим склад бар болур бе, чы-гылашканын, иштики шимделди дугайында» доктаалында айткан.

Бистин хуу бур практиктик ажи-лыкта бир четес чүдү болза, аш-ма-херектин, ажилдын күжүн, ту-дуг материалдарын кам чок төтөг-лөөри, эгелесен туудуларын ажилгалга дүргөн кичирбес, тууду материал-ды үрелип, бакеыравазын дашт хы-налданы чер-чеге кылбасы болур. Чижээ, Өвүр райпоуту (даргазы Ойду, улуг бухгалтери Ядыр-оол) кыш склад тууду эгелесен, оон соонда ону иш-биле эвес, а даш-биле ту-дар деп шиптирлөөн, фундаменти-нин катан кымыр жуурга таарыш-каны. Ону кылдыр дээр райпо Ча-даннаан келген, ажил кылбас ки-чилерин кирип алган болган олар-га расчека барымылаалык төлөвир берип турган. Ол-бо шын эвес чар-ыгдалар үжүн райпо 30 муң ажил рубльди халас чарыгдан. Ил-дык чарыгдалар хоралыг, оларын болдурус херек.

ССР-нин Бүдээ ажил-агыл ми-нистерствозунун чедик Центросоюз-тун кады чептөөрөшкенин өзүгаар совхозтар садыг турар черлери бот-тары кылып аар ужурут.

Мурундагы чылдарга бодарга бисте садыг четкилери улам-на кал-барып турар билингир, оун ам-даа көвүдери, шынар өккөп херекти чү-гула. Бо дээрге совет херекелеринин чагай амыдыралыкча улуг кичинегейин салып турарымыс ол болур.

А. СИДОРКИН, Тыва облпотребсоюзтун баштар черинин даргазынын оракакчысы.

Чугаа хөй-ле, а ажил...

Чоокта чаа бажымынга аар-саар ажил кылып оодурумда, хову брига-дир чедип келген: — Топ шанга тараа арыглар сен, дүргө чөрү—диди.

Мен-даа чү бөр, ол-да доран чоруптум. Топ шанга кээримге, элөөн каш кадайлар чыгып келген болду. Склад эргелекчи Анна Ашмарина бистин «Межегей» совхозтун уду-ртукту даргаларын манап, тараа ары-латпайн турду.

Бир шак хире болганда, совхозтун кол агроному аш Лысак хап келген: — Ол чү деп турарыңар ол, ам тарааны канчап арыглар боор, хар

биле холжула-ла бергей. Соцаңар—деп дузагап барды. Дүш сөөлүде улусту база-ла топ шанга чымып өккөп. Кара-Булуз салбырын эргелекчи эш Никитин деп-дараан ажилдарын дуза-ган. Мынакы-даа кадайлар оон-мом шимээрп, «бирөөн бирээ дээр, ийнер ийн дээр силер» дээр ажил-дабайн барган. Келир чылдын үренинин арыгдал белегкээр үе шакта-ла келген. Ил-дын турбуже, «Межегей» совхозтун Кара-Булуз салбырын бо чугула ажилды херекке алайн турары чер-ле өккөп чедирер депле.

В. ШОЙЛАА.

Делегейин ийи системаларынын экономикалык чарыкы

КНО-нун Кол Ассамблеянын XV сессияыга совет төлөөлөрүн ажил-чорудулганын дугайында өткөдүн улус чонун мурунга кыл-былаан, Никита Сергеевич Хрущев-тун чугалааны: «Улустун тилен турар чериңде, индустриянын ор-ганизациясында чаа чүдүдериң өрү көдүрүп турар чериңде, тодар-гайлаарга социализмдин тилен тур-рар чериңде бөзүг хосталга, улус ажил-агылынын хөгжүдөзүн бедиш темпелери, культуранын көдүрүлүшү болуп турар дээр ам бүгү делегейге билингир. Соци-ализмдин байдаларында хостуг улус кичи төрөгетинин улуг бодак-чылары — Маркстын, Энгельстын, Ленинин тургускан өөредилге үндө-лөш чок амыдырады тургузуп турар. Ол өөредилге үр-түнелдери-нин бүгү кичилер көрүп турар, оон чүлө политика талазы-биле согур кичилер көрбөй турар чадавас боор.

Делегейин өң улуг индустриал-дыг күрүлелеринин улустур бүдү-рүлгезинин денелинин база деле-гейин улустур продукциянын бүдүрүлгезинде социализм чурттары-нын үлүгүн дугайында ТЭЗ-нин «Статистика мөдөөн» деп жуура-лынга чоокта чаа парлап үндүргөн материалдар эш Н. С. Хрущевтун ол өстөринге чынынанча тайла-быр болуп турар.

1913 чылдан 1959 чылга чедир Совет Эвилелинде улустур бүдүрү-лгенин хемчөөл 40 ажык катан, а улуг үлгүдүрде — 59 катан көвү-дөн. Ол-аа уениң дургузунда АКШ-га бүдүрүлгенин хемчөөл 5,05 кат-тан, Англияда — 1,87 катан, Фран-цияда — 2,33 катан, ГФР-де — 3,13 катан, Италияда — 4,47 катан өскөн.

Бо чургайлар кандыг-даа тайла-

быр чоокта боттары-ла тодаргай чү-гаалап турар-дыр.

Совет Эвилелиндин бодунуң үлөт-пүр хөгжүдөзүндө оңа улуг өзүл-дери социалисттик лагеринин бүгү чурттарына бир дөмөй шынарды болуп турарын бедитпезе чөгүтү.

Чижээлөөргө, 1938 чыл-биле ден-ээрге 1959 чылда Албанияда үлөт-пүр бүдүрүлгезин 22,5 катан, Вен-грияда — 4,18 катан, Румынияда — 4,34 катан көвүдөн, 1939 чыл-биле денээрге, 1959 чылда Болга-рияда үлөтпүр бүдүрүлгө 11 катан, а Польшада болган Чехословакияда (1937 чыл-биле денээрге)—6,74 болган 3,6 катан көдүрүлгөн. Улус-чу Кыдатка хамаарыштар канды-гы дээр, 1959 чылда индустриал-дыг бүдүрүлгө чурттуг хосталары-нын мурунда эң-не бедиш дээр денденен 6,46 катан ажык турган. Мынды темпелерин чыгыс-даа капи-талисттик чурт билбес.

Устүндө айткан чургайлар өске талазы-биле база сонугурадык бо-луп турар. Улус демократтыг тургу-зугун догунаш тургустуварынын мурунда боттарынын индустриал-дыг хөгжүдөзүндө кайы-бир хирези-биле хожундай турган чурттарда үлөтпүр хөгжүдөзүн эң-не бедиш темпелери илден болуп турарын билип алыр берге эвес-тир. Мын-чангаш социалисттик лагеринин чур-тарында экономикалык хөгжүдөзүн денденен бир дески дендежиринин чорудулгасы боттанып турар.

Бир дески дендежиринин чору-дугазы хей факторларга неместелин турар. Эң сайыраңгай чурттарында, хамактык мурунда Совет Эвилели-нин талазында улуг-ла сайыраң-гай эвес чурттарга көргүзүп турар азы-дунжанын ас-сеткилдиг дуза-ламчы чугула ролду ойноп турар. Чижээлөөргө, 1948 чылдан 1956 чылга чедир уениң дургузу-

да ССР-нин чөөлери болган чөөленин Болгариянын улус ажил-агылынга кирген бүгү капи-тал салышкычынын дөртүп кыр кезин болган. Экономиктиг болган техниктиг дузаламчы дугайында дү-гуржулгаларга дүштүр ам Совет Эвилели улус демократтык чур-тарында 620 ажык үлөтпүр бүдү-рүлгелерин тудар талазы-биле ду-заламчыны көргүзүп турар. Инду-стрия талазы-биле сайыраңгай Чехо-ловакия, ГДР хей саныг үлөтпүр дерилгезин акым-дунжа чурттарга берип турар.

Социалисттик чурттарын индуст-риалдыг шапкын өздөштүрүн түндө-лөдө делегейин улустур бүдүрү-лгезинде оларын үлүг чыл келген тууду-на көвүдөн турар. Улустур продукциянын кол-воо хевирлеринин талазы-биле ол өүдөде мынчаар то-даратынын турар.

Делегейин улустур продукциянын да социализм чурттарынын үлүгү (хуу-биле).

	1950 чылда	1959 чылда
Хөмүр даш ССРЭ	14,2	20,3
Социализмдин бүгү чурттары	28,2	49,8
Нефть (газ чоңка) ССРЭ	7,2	13,2
Социализмдин бүгү чурттары	8,4	15
Электрэнергия ССРЭ	9,2	12,3
Социализмдин бүгү чурттары	14,9	19,9
Шой ССРЭ	14,6	19,6
Социализмдин бүгү чурттары	18,5	35,5
Кан ССРЭ	14,4	19,7
Социализмдин бүгү чурттары	19,2	30,9

чурттары	19,2	30,9
Цемент ССРЭ	7,7	13,3
Социализмдин бүгү чурттары	15,7	25,8
Дилги материалдары ССРЭ	20,1	31,3
Социализмдин бүгү чурттары	29	40
Хөвөн-саазын пестер ССРЭ	10,6	12,8
Социализмдин бүгү чурттары	21,3	35

А Совет Эвилели улустур продук-циянын бодуур талазы-биле деле-гейде АКШ-тын сөөлүдө ийниг чери-ни, Европада—бирги чери эзеп турар. Мычарга хөмүр даш, демир руды тымыкынын, чыгыр, дүк пестер бүдүрүлгезинин талазы-биле Каттышкан Штаттарын өрткөк, деле-гейде бирги чери өөлөсөн.

ССРЭ тууду индустриянын чуртталга тууду шыкын мындыг чү-гула адырынды талазы-биле деле-гейде бирги чери эзеп турар. Эрткен чылын Совет Эвилелин чурт-галчы чонун бир муң кичинеге-ле онаштыр 14,5 квартираны туткан. Бо көргүзүп болза АКШ-тындан барык ийн катан, Англиянындан—үш хире катан, Франциянындан—ийи ажык катан хей болуп турар.

Ам ССРЭ чыл бүрүдө АКШ, Анг-лия, Франция, Германиянын Феде-ративтиг Республикасы, Швеция, Голландия, Бельгия болган Швейца-риянын катан алдыр, оларынчандан хей чуртталга бажыңарын тууду турар.

Ам Совет Эвилели улустур про-дукциянын чугула

КНО-НУН КОЛ АССАМБЛЕЯЗЫНЫН XV СЕССИЯЗЫНДА

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Октябрь 31-де хуниун ийити чартында КНО-нун Кол Ассамблеязынын пленарлыг хуралы болган. Ассамблея Большао мочунун (Мурнуу Тироль) австрия чоунун дугайында айтырыгын талашы-биле Тускай политикагит комитетти илеткелге көргөн болган. Маргалааны шиптирлээри-биле чугаалажышкынарым катан эгелээрин ийи сонугралдыг чурттары—Австрияга болган Италияны кыйгырып турар резолюцияны комитеттин сумелээни эсугаар бир үн-биле хүлээп алган.

Оон даразында бо сессиянын хүн айтырыгына ийи немелде чүүлдерин—Оман дугайында айтырыгы болган Каттышкан Штаттарын агрессия болгаларыга Кубанын резолюция чазанын хомудалы кириер дугайында Кол комитетти сумелээри илеткелге Кол Ассамблеяга кириген. Оман дугайында айтырыгы дадалаашкы чокка хүн айтырыгына кириген болган Тускай политикагит комитет көөр кылдыр ою шилчидил берген.

АКШ-тын албадашынынга чыгаргачан Кол комитет Кубанын хомудалы Политиктиг комитетке шилчидил бээр деп шиптирлээри-биле кол баштыр, куба төлөөлөр оон илеткелге чазаланы кириген. Бо айтырыгын чутула болган сонугралдыг болган айтырыг кылдыр көргөн, Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралына чугаалажып көөрү мида саналдан турар.

Куба Республиканын даштыкы херектер министр Рауль Роанын бир дугаарында санал берген, сагындаргай болза, Кубага удур агрессияны белеткелге АКШ-тын, Гватемаланын девискээринде, Гондурастын районун ортукулдарында чоруп турарын айтканын, даштыкы херектер министрине демделээни болза, Кубанын буруудамышкынарым ажыктыг болган чүктүлдүг кылдыр өргөн көөрү КНО-га азы АКО-га шалтып чедирер дээш АКШ куке-нишкисинерин харамнааган. АКШ-тын мыймыкыны-биле Айыл чок чорук Чувелди Кубанын айтырыгын чугаалажып көөрү сонугралдык.

Оон ийи Кубанын даштыкы херектер министрине куба революцияга болган куба-совет харызааларга удур АКШ-тын чорудуп турар жүдүгү пропагандаланы сонугалаан. Куба коммунист эвес чурт деп ол чугаалаан. Ол XX чүк чылды социал революцияны боттадыган, кайнар чорук чүкү кылды турарынысы билип турар бис деп Роа меделээ.

Кубага удур АКШ-тын чазанын чорудуп турар өжөнүгү хемчеглерин санап айтканын, Роанын чугаалааны болза Каттышкан Штаттар Гватемалада шериглерин штаттын тургускан болган оон дерип база ашкындагыр турар. Кубага удур бараан нарын Каттышкан Штаттарын хоругдаан чоруп чуртун экономикагит хөгжүдөөнүн планын сандарлар сорулганы салып турар.

Файтылар болза мындг-дыр, биче чуртка удур улуг куруненин углангычан планарына Кол Ассамблея херекке албай барып болбас деп Кубанын даштыкы херектер министрине меделээ. Кол Ассамблея ол улуг курунени буруу шап көөр жүрүдү. Мындг таарылатда Ассамблеянын шиптири келер үеде бүгү биче чурттарга аажок улуг укур-дузалыг болуп турар.

Польшанын, Румыниянын, Чехословакиянын болган Албаниянын төлөөчөлөрин Кубанын чазанын илеткелдерин детал чызаан санал бергенер.

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Ноябрь 1-де хундуз Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралын катан чымалдыг болган Кубага удур Каттышкан Штаттарын белеткел турар агрессияны.

АЙТЫРЫГГА ХАРЫ

Улустуң үлөгер домактарында уйгу, дүш дугайында мырнай тоол-чүгү чугаалар бар. Мынаның дүшкө шуут буураар, «келер үеи мындыг, мындыг болур», «өкү дүш-тур, багы дүш-тур» джигери кижиги бүрүзүгө билдингир. Дүш дөргө, нерв системазының долу дыштанаманын демдөө-дир. Нерв системазының долу дыштанаманы дөргө, калдыг-да дүш чок, ханы уйгу болур. Уйгу болза калдык кийин нерв системазының дыштанаманын азы-чөм мынчак херектиг. Чөм чок болза кижиги чуртпаш шыда-дас болгай, а уйгу чок болза, нерв системазы база-ла ол ышчан, ажыл-чорудула кылдыр байтыгай, аарыгын байдалче шилчирер, оон уламандан азы-бүрү нийти аарыглар азы нерв системазыны аарыглары тытпаш көш болур. Кижиги күш-ажыл кылган турда азы ырак черге кылганганда хол, буттар, оорга, моюн шылаар, азы кыскамы-биле чугаалаарга, турупканыныкы дорван-на билип аар бис, а угаан-меделер, нервлериниң турупканын дүргөни-биле билип шыдаас бис.

Шаг үргүчүнүн нервлеринин чоруту турупканын нерв системазының берге аарыгларына чедирип болза, а хоочургай байдалче шилчөөне эсугула аана эвес, сөөдөн, үш-баш чок чугаалаарга, аарыга чүе кестур, кулаанга чүе дынмалар, «караң көрүч» кижилерин азы туттунуп шыдаас, амынганда чүң-да үлүгдеш болур кижилер оон болур. Мындыг анымыл нерв аарыглары болганын дээр болза, уйгузун чүрүзүн өчкүлөр-

РЕДАКЦИЯНЫН АДРЕСИ: Кызыл, Шетиникин кудумчузу, дежурныйн 23-35, көдө ажыл-агый, үлөтүр болган транспорт лигажыдакчыларынын

нын дугайында куба чазактын хомудалы Ассамблеяга шилчидил бээр дугайында айтырыгын аана чугаалажып көөрү үргүлчүлөт турган. Бо айтырыг бодунун хевириниң талашы-биле ал көөрге, хунун айтырымы болуп тургажак, оун херек кырынга чугаалажып көөрү Американы чыгаргычы бөлүктөрүнүн авантюристтик политиказын буруу шап көөрүгүнү характериче шилчөөн.

ССР-нүн төлөөчөлөрү В. А. Зорин бир дугаарында санал берген, Кубанын девискээринде шуут шургуушкуну кылды-биле АКШ экономикагит, политиктиг, идеологиягит болган шериг белеткелге кылган турар дээрин тодаргай фактылар-биле көргүскөн. Бо айтырыгын Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралына чугаалажып көөрүндө АКШ-тын төлөөчөлөрин ойталан турарынын эсугу-жур-утказын ол сонугалап илеткелге.

Санылынын төнүзүдө В. А. Зорин Кубанын революстуг чазанын до-доран чугаалажып көөрүн совет төлөөлөр шыгыны негеп турар деп демделээ. Бо айтырыгын тайбын-херезге бирги чөгөлгит укур-дугузалынын барымдалааш, оун Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралына чугаалажып көөр болза чогуур.

Венгриянын болган Белорус ССР-нин төлөөлөрү Кубанын революстуг чазанын хомудалы Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралына чугаалажып көөрү мида саналдан турар.

Оон даразында АКШ-тын төлөөчөлөр Уолсорт аргакоттун кырында санал бээр ужурга таарышканын АКШ-тын агрессия болгаларынын дугайында Кубанын даштыкы херектер министрине Роанын болган өскө-да төлөөчөлөрүн саналдарына көргүскөн хей саныг фактыларын хүлөп көрбөй бара аргакотт аларган, Уолсорт Куба Республикага Каттышкан Штаттар кыжымайы турар, мынчанга бо айтырыгын чугаалажып көөрүгүн калдыг-да даштыкы чок дээр чөгөлгит чүеи чүчүрүдү. Кубанын хомудалы Политиктиг комитетке шилчидил бээр оон үчүсү турар.

Украин ССР-нин болган Болгариянын төлөөлөрү Кубанын чазанын илеткелдерин деттал болган америк политикагит ажалдакчыларын меделелдеринин өчүк-чөгөлгит характериче Ассамблеянын кийизини көрүдүргөнөр. Моон-биле калды дарага Болонд (Ирландия) АКШ-тын иштиги херектерине кол-гаарлап турар дээр чыдаак-биле Болгариянын төлөөчөлөрү санын кыш уаза калчалыны-биле үе кирип турган. Бичаажак Гватемаланын төлөөчөлөрү аяндар чоруп келес, бодун өжөнөшкөк чоруп чажыр-байы, куба улусту болган оон чазан каржызы-биле үгүлдөп турда, Болонд Ассамблеянын даргазы болуп бодунун хүлээлгелерин уттуган.

Бирманын төлөөчү Кубанын санады дээш бадылаар мен деп меделелди кылган сонда АКШ-тын агрессия болгаларынын дугайында Кубанын революстуг чазанын хомудалы Кол Ассамблеянын пленарлыг хуралына көөр кылдыр шилчидил бээр деп Кубанын даштыкы херектер министрине Роанын Кол комитетти илеткелге кирген чазаланы санап айтканын кирген. Ол чазаланы 29 чурттарынын төлөөлөрү дөткөн. 18 чурттарынын төлөөлөрү дадалаан. 45 чурттарынын колдууда шериг бөлүктөрүнүн талашы-биле АКШ-тын ажалдакчыларын болган өскө-да барымы талаш курунелерин төлөөчөлөр аана удур бадылаачылар. Мынчанга Кубага удур АКШ-тын белеткел турар агрессияны дугайында куба чазактын хомудалынын дугайында айтырыгын Политиктиг комитетке көөр кылдыр шилчидил апаар-дыр.

УКРАИН ССР-нин болган Болгариянын төлөөчөлөрү Кубанын чазанын илеткелдерин деттал болган америк политикагит ажалдакчыларын меделелдеринин өчүк-чөгөлгит характериче Ассамблеянын кийизини көрүдүргөнөр. Моон-биле калды дарага Болонд (Ирландия) АКШ-тын иштиги херектерине кол-гаарлап турар дээр чыдаак-биле Болгариянын төлөөчөлөрү санын кыш уаза калчалыны-биле үе кирип турган. Бичаажак Гватемаланын төлөөчөлөрү аяндар чоруп келес, бодун өжөнөшкөк чоруп чажыр-байы, куба улусту болган оон чазан каржызы-биле үгүлдөп турда, Болонд Ассамблеянын даргазы болуп бодунун хүлээлгелерин уттуган.

„Тайбың болгаш социализм дээш демиселдин 40 чылы“

ЛОНДОН. (СЭТА). Чокта чазы Голланд чүе чугаалаан. Ол митинг «Тайбың болгаш социализм дээш демиселдин 40 чылы» деп кыргызыгын азда-биле эрткен.

Манчестерге база-ла мындг митинг болган. Аза партиянын оралкыч даргазы Палм Датт чүе чугаалаан. Ол митинглер үеинде компартияга 70 аажы кижиги киргенер.

ЛОНДОН. (СЭТА). Чокта чазы Голланд чүе чугаалаан. Ол митинг «Тайбың болгаш социализм дээш демиселдин 40 чылы» деп кыргызыгын азда-биле эрткен.

Манчестерге база-ла мындг митинг болган. Аза партиянын оралкыч даргазы Палм Датт чүе чугаалаан. Ол митинглер үеинде компартияга 70 аажы кижиги киргенер.

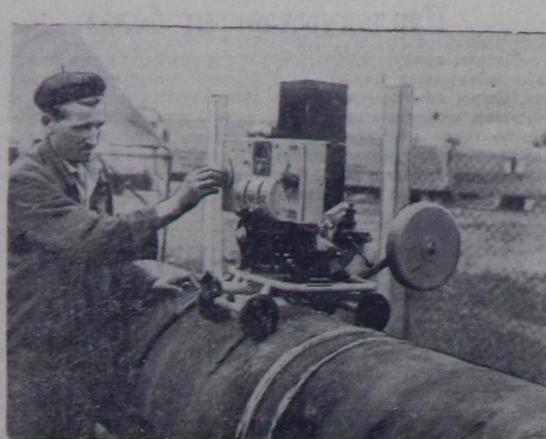
ЛОНДОН. (СЭТА). «Дейли эспресс» солунун эртем талашы-биле дайгааракчыныкы меделел турарын эсугаар аларга, англи чазак Кипре, Адене, Сингапур болган Чөп Африкада чер алааныч чажыг шыгамарларын кылтып турар. Оларга анги водоросттук болгалар үргүлчү кадагалаттынар.

ЛОНДОН. (СЭТА). Чокта чазы Голланд чүе чугаалаан. Ол митинг «Тайбың болгаш социализм дээш демиселдин 40 чылы» деп кыргызыгын азда-биле эрткен.

Манчестерге база-ла мындг митинг болган. Аза партиянын оралкыч даргазы Палм Датт чүе чугаалаан. Ол митинглер үеинде компартияга 70 аажы кижиги киргенер.

ЛОНДОН. (СЭТА). «Дейли эспресс» солунун эртем талашы-биле дайгааракчыныкы меделел турарын эсугаар аларга, англи чазак Кипре, Адене, Сингапур болган Чөп Африкада чер алааныч чажыг шыгамарларын кылтып турар. Оларга анги водоросттук болгалар үргүлчү кадагалаттынар.

Кубага удур кампанияны АКШ үргүлчүлөп турар

Польша Улус Республикасы. Польша, ГДР, а ол ышкы Чехословакия, Венгрия биле ССР-ни харызааштырар нефть дамчыдыгызынын улуг тууду дүргөн темпирлер-биле чоруп турар. Ындыг арга-биле нефтини транспорттаар чорук оун чедиринге үнер чырыгадаларынын үштү ийи кезини кызырар.

Польшанын девискээринде нефть дамчыдыгызынын туудун ийи углангычанын-биле: Плоцкиден Совет Эвилелериниң кызыгаарына, Плоцкиден ГДР-нин талашын чорудуп турар.

Нефть дамчыдыгызынын шугумуна ажил колдууда механизастаттыганын.

Чурукта: Плоцк районуна нефть дамчыдыгызынын туудуна хоо-лайарын туудуштур кайнаарын совет каниалга машиназынын дузаламчы-зы-биле чорудуп турары.

Фото Польшанын Топ фотоагентиледин.

„Тайбың болгаш социализм дээш демиселдин 40 чылы“

ЛОНДОН. (СЭТА). Чокта чазы Голланд чүе чугаалаан. Ол митинг «Тайбың болгаш социализм дээш демиселдин 40 чылы» деп кыргызыгын азда-биле эрткен.

Манчестерге база-ла мындг митинг болган. Аза партиянын оралкыч даргазы Палм Датт чүе чугаалаан. Ол митинглер үеинде компартияга 70 аажы кижиги киргенер.

Англиада дайынга белеткел

ЛОНДОН. (СЭТА). «Дейли эспресс» солунун эртем талашы-биле дайгааракчыныкы меделел турарын эсугаар аларга, англи чазак Кипре, Адене, Сингапур болган Чөп Африкада чер алааныч чажыг шыгамарларын кылтып турар. Оларга анги водоросттук болгалар үргүлчү кадагалаттынар.

Кубага удур кампанияны АКШ үргүлчүлөп турар

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Чокта чазы Голланд чүе чугаалаан. Ол митинг «Тайбың болгаш социализм дээш демиселдин 40 чылы» деп кыргызыгын азда-биле эрткен.

Манчестерге база-ла мындг митинг болган. Аза партиянын оралкыч даргазы Палм Датт чүе чугаалаан. Ол митинглер үеинде компартияга 70 аажы кижиги киргенер.

Уйгу аарыы бар бе?

Уйгу аарыы бар бе? Уйгу аарыынын дугайында калдыг-кандыг чинилер бар? — деп айтырылганга «Шын» солунун номчуучулары М. Доос-нара, О. Дыртыш-оол, М. Билчин-оол болган А. Чинан оларнын редакциядан харыылап бээрин дилезини эсугаар эмчи ш Нууларнын чүүлүн моон адаанда парладывыс.

Уйгу аарыынын дугайында калдыг-кандыг чинилер бар? — деп айтырылганга «Шын» солунун номчуучулары М. Доос-нара, О. Дыртыш-оол, М. Билчин-оол болган А. Чинан оларнын редакциядан харыылап бээрин дилезини эсугаар эмчи ш Нууларнын чүүлүн моон адаанда парладывыс.

Уйгу аарыынын дугайында калдыг-кандыг чинилер бар? — деп айтырылганга «Шын» солунун номчуучулары М. Доос-нара, О. Дыртыш-оол, М. Билчин-оол болган А. Чинан оларнын редакциядан харыылап бээрин дилезини эсугаар эмчи ш Нууларнын чүүлүн моон адаанда парладывыс.

Уйгу аарыынын дугайында калдыг-кандыг чинилер бар? — деп айтырылганга «Шын» солунун номчуучулары М. Доос-нара, О. Дыртыш-оол, М. Билчин-оол болган А. Чинан оларнын редакциядан харыылап бээрин дилезини эсугаар эмчи ш Нууларнын чүүлүн моон адаанда парладывыс.

Лаоста байдал

ПАРИЖ. (СЭТА). Франс Пресс агентиледин корреспондентинин Вьетнамдын дындамал турары-биле алырга, Лаоста байдал мурунку хевээр дүшкүрүлүг болбушкан. Фуми Носаванын үймөчлүгү бөлү боттарынын «революстуг комитетин» тардыр дээр сагыш-даа чок болган Саваннакетте чазак тургузарын белги оралдажып, чаа конституцияны ажалдап кылгаш, оң-биле башкаланганын быжыктырар бодат турарлар.

Оон андыга Саваннакетте болган Пах Седе боо-чепектер, ок-чемактер сокосал чокка көп турар аларганы билдинген. Бо бүгүн Тайваннык укур чүүл компанияны «Сивил Эйр транспортту» самолёттары-биле үймөчлүгү Бангкоктан эскеп турар чадавастар деп корреспондент бижөөн. Ол ышкыш Саваннакетте аэродрому калдыгып, чарууларынын ажалы соксавайы турар.

ЛОНДОН. (СЭТА). Лаоста америк элчин черинин албан ужурунда төлөөчөлөр Рейтер агентиледин корреспондентинин айтырыгын харызыгыга Суванна Фуминин чазаланга удур хөдөлүп турар үймөчлүгү генерал Фуми Носаванын шериглеринге АКШ боо-чепекти болган ок-чемактер берип турары амы-биле билдинген.

Сальвадорнун чазак бөлүүнүн меделели

НЬЮ-ЙОРК (СЭТА). Сальвадорнун президентин турган Хосе-Мария Лемустун болган Гватемаланын президентин Илгарос Фунтестун ат салтанын автономнисттер керезин «юридик талашы-биле калдыг-даа күш чок, чүе дөргө оун амы-хүү эсугу-биле чарган ужурунда ук керез болза чуртка калдыг-даа хүлээлгелери оонаштырбай турар» деп чазак бөлүүнүн парлалга төлөөчөлөрине меделээни Пренса Латина агентиледин корреспондентини Сан-Сальвадордан дындаган.

Сальвадорнун чарган улустар аразынын керезлери болган дугу-жудалары барымдалаттынар дээрин чазак бөлүүнүн меделелинде база айткан.

Алжирде тулчуушкуннар

ПАРИЖ. (СЭТА). Алжир национал-хосталгалыг шериглер биле француз шериглерин аразында калдыг-дошкун тулчуушкуннар болуп турарын Парижтин парлалга дындаштырар. Орес дээр даг-даштыг черин девискээринде болган Алжир мурнуу талашында оң күштүг сегиркип адышкынар болуп турар.

Кымчы даажы үзүлбес

Алмыс эгезинде оларнын өг-бүлө чуртталганын шаандалымын эрги кыл эсугула чок хевирлиг эгезин. Оон бээр эзери үе эрткен чүе төлөөдө, оон кайнар эрткенге туюлуп, төөгүп турганынын амы чок деп санааш, бир өг-бүлөде эрги, чаа удур-назышкык ийи чүдүдүн дугайы чугаалаар бис.

Калайын Шожутмаа (Намырбай) дээр. Ол чаа-ла 20 хар ашкан, чойган дег саныг, чодураа дег карак-гарлыг, малчын адааны салгаан, амыл-ишке кезеж, эрес-кашпагай, төлөстүг уруг. Өг-бүлениң эр ээзи Чооду Көкөй-оол — дурту узун, турдара дымзыг, туразы улуг, мыдыр аран-ауур чок эр. Ол ам чээрби тостуг.

Чуртталганын алмыс узканы — күш-ажыл, ийитиниң амдырлар херез-биле холбашкы ажыл-иш. Ким-да кижиги бодунун шыдаар ажылы болган мергежил-биле Төрөөн куртка бараан бооп чурттагасар болгай. Мен дугайы азда-немиң херезин салган, колхозууштуң хоон кадарынага күзел-соруктуг тур мен. Колхоз төүөгүе күзел-сорукка чедир боораан-на ажалдап кире бээр хире таарымчалыг ажыды амдызында билбей-дир мен. Малчын болууру — меняң үмүдөн-даа хүдүлүп, аана бисиги чуртталгалыс дөмөй-ле эки болур — деп, Шожутмаанын угазылгалыг, чөптүг саныг-биле Көкөй-оол өг-бүлени-биле Тес-Хенин Ленин атыг колхозунун Берт-Дар чорустогуну колхоздарынын күш-ажылчы колхозиктерине каттышкан.

Онашкан амыл-херекке карак-кыл, илеткелдерин көргөн, Шожутмаанын малчынар район Советинин делугадына сонуг алган. Чоону ол иделегин Шожутмаа күссөдүл, сессияларга барып, оларны шиптирлээри сонугчуларга таарыштыр, хей-ниитиниң ажалдарына кирип чоруп турар. Хей амылчы чедиринин чаа мурнамы дуржулгаларын өөрчүлүп, ол өөнгө плакаттарын, айтышкы бижиктерин, тускай хүн демелелериниң тетрадыны ажалат турар. Ол болза чаа чүткөк чүткү, буруулар бадыла-дыр. А оон ашаа Чооду Көкөй-оол оон алаар тыртты, моон-ажап, бастыл-дорамчылап, феодализм эсугу-биле ажалат турар.

Кежээ хойжу, хей-ниитиниң Шожутмаа бо чылды августта Кызыл хоорайга болган херезжеңериниң ушкуну Бугу-тыва хуралыга киришкеш өг-бүлениң Селек-селектиг, өөрчүк-күлөңгү чанып кээрге, Көкөй-оол оун кымчы, чүдүрүк-биле угкаан. Коргузун ол болушкуну көргөн колхозуну санаа сурагып тыва чогулгалыгын бир тоожууда Таш-Чалайга дөмөйлөткөн өскө рес тыппаз. Сентбурны селгуурлар бир хүн Теректин-Хенин ол чарынаа койжу Сыраттын өөнгө Шожутмаа элел-тендин, аажок уларын шиптир кирип келген. «Мен амылчы оун чылдым, чажылыг көрүлгө дөш оон алаане үгеп кире берген. Өгүнү эзелери оун элден тазалан. Даштын шимези дымчалган сонда, Көкөй-оол узун кымчыны туткан, эрми мөрүлүгү, карактары чидий берген дошкучулар кичи халып келген. Өгүнү эзелери оон ол, бо сөс эрел, жокутурлары оралдасын-даа, ол күрстениң» шипчизи-биле айтканга ийи болган.

Херезжең кижиниң феодализм эсугу-биле ажалып, оон хей-ниити ажал-чорудулузын моондалатпаш турар элчир аргакоч, каржы дерини фактылар билдинип турбаса, Берт-Дар кызыл Советин (даргазы эш Самбыл), колхоз баштаар чери болган партия организациына (штер Ч. Биче-оол, Самы) оун өг-бүленин иштиги херези кылдыр көрүп келген. Ол база-ла кижиги дугайында чорук-чозаашкыны чек, дүжүмөстүг сөгүш.

Чооду Көкөй-оол ышкы кижилерин бисте бара харвазачыг. «Ийитиниң чазак хей-ниити килеңеп турар болган чуртталганын хүдүлөп херезине оларны албап шыдаар. Оун социализм ийити чуртталганын хоойлау негеп турар.

Баштайгы шенелде

Областын анык тургустилер станциязынын тургустилери дыштанар хүнде баштайгы шенелде походу кылганнар.

Анык тургустилерин походуун оруу Улуг-Хеминиң солгай талашында аргыны кууду болган. Алдын күстүг бодуң чуртталгаларын чараш, чаагыны канчаар! Урулгар рөкөзлөр чүктөп алган апа-ла чоруп турбааннар. Олар даглар болган тейлер ааштарынын, Улуг-Хеминиң эотпелеринин, аныз-буру мыйтарынын азын-муттары тодардып, мурунда өчкөк чорган кижиги болган.

Обласка АГААР-ВОЙДУСТУН байдалы

Бөгүн обласка будуттагылап каап турар хүн болур, чамдык черлерге хар чаар. Кызылга хар шоолтур чагбас. Хат өй-тавианда болган тоорту дымзыр, барымы угазымын-дынымы. Агаарын температурасы обласка—5—10, а Кызылга—5—7 градус соок.

Редантор Н. С. ШОЙГУ.

КИНОТЕАТРАЛГА

Бөгүн «ВЛКСМ-нин 30 чылы» (уугу алга): «Мичман Панин» — 10 шакта «Даң адыр ор» — 12, 2.15, 4.15, 6.15, 8.15, 10.10 шактарда. (Биче залга): «Киев чурттуг кыс» — I-ги келээ — 5, 7, 9 шактарда. «НАА-ХЕМ»: «Болол ийини» — 11, 1 шактарда. «Миллион фунт стерлинг эртингит банк биледи» — 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда. «ВОСТОК»: «105 хуу алиби» — 3.15, 5.15, 7.15, 9.15 шактарда.

«ШЫН» СОЛУНУН 1961 ЧЫЛДЫН ЧАГАЛДАЗЫ ЧОРУП ТУРАТ

«Шын» солуну чыгыдып алырынын өртөө 12 айда 60 рубль. 6 айда 30 рубль.

Чыгылган харызаалык бүтү конторалары, салбырлары болган бүүдүргөлөрдө, организациаларда, колхозтарда, совхозтарда хей-ниити төлөөлөрү хүлээп алыр.

Союзпечать.